

Läs, bro'!
Utvärderingen

Utgiven av Region Örebro län, 2017

Text: Cay Corneliuson

Form: Mia Eriksson

Vid eventuella frågor om innehållet kontakta:
kultur@regionorebrolan.se

Region örebro län

Box 1613, 701 16 Örebro

Besöksadress: Eklundavägen 1

Tel: 019-602 70 00 (växel)

regionorebrolan.se/kultur

Läs bro'! Utvärderingen

Region Örebro län

Innehåll

Förord	5	Litteratur för killar.....	27
Om projektet och utvärderingen	6	Bokcirklar	28
Läs, bro'! i tiden	6	Högläsning	28
Fakta om Läs, bro'!	8	Aktivitetslistan från förundersökningen.....	29
Utvärdering	11	Sammanfattning och framgångsfaktorer.....	30
Utgångspunkter	11	Referenser	32
Mål med utvärderingen	11	Bildförteckning	33
Tillvägagångssätt	11	Bilaga 1	34
Intervjuer, enkäter	12	Intervju med personal, Baronbackarna och bokcirkeldeltagare	34
Resultat av utvärderingen	13	Bilaga 2	39
Övergripande	13	Intervju med personal, Varberga/Haga.....	39
Intervjuundersökning, killar 18-25 år	14	Bilaga 3	43
Projektplan, mål och riktlinjer	16	Intervju med personal, Hallsberg	43
Projektorganisationen	19	Bilaga 4	45
Omfattning och sjösättning	20	Intervju med personal, Karlskoga.....	45
Genomförande.....	21	Bilaga 5	47
Aktiviteter.....	23	Intervju med personal, Kumla.....	47
Samverkan	23	Bilaga 6	49
Förebilder	24	Intervju med regionala nivå.....	49
Utbildning	25	Bilaga 7	56
Läsfrämjande på fritiden.....	25	Fritidsgårdarnas uppdrag Örebro kommun.....	56
Läsfrämjande bara för killar.....	27		

Förord

Läs, bro'! var det ambitiösa läsfrämjandeprojektet med det kaxiga namnet. Kanske var det lite väl överambitiöst. Kanske var det för kaxigt. Eller så kanske folkbiblioteken behöver både ambitioner och attityd för att nå målgrupper som gör motstånd när vi i vår välmening försöker sprida läsandets goda budskap. Speciellt när det gäller att etablera samverkan med organisationer och personer som verkar utanför vår trygghetszon.

En av de stora lärdomarna i projektet handlar just om det grundläggande viktiga i att skapa relationer och bygga förtroende mellan olika organisationskulturer. Ur det perspektivet var Läs bro'! kanske snarare ett relationsbyggande samverkansprojekt än ett läsprojekt. Utan relationer till ledare på fritidsgårdar och i studieförbund hade biblioteken aldrig nått de icke-läsande pojkarna – de som skulle frälsas för läsningen. En stor del av tiden ägnades därför åt relationsbyggande aktiviteter med såväl ledare som killarna själva.

En annan viktig lärdom handlar om att all läsfrämjande verksamhet inte behöver vara nyskapande. Det finns många gamla metoder från traditionell uppsökande biblioteksverksamhet som fungerar mycket bra även för läsovana pojkar och unga män. Social läsning och att läsa högt tillsammans är ett sådant exempel.

Dessa och andra kunskaper från projektet kommer att på olika sätt integreras i regionbibliotekets framtida satsningar på läsfrämjande aktiviteter.

Örebro den 22 maj 2017

Peter Alsbyer

Om projektet och utvärderingen

Läs, bro'! i tiden

Läsförmåga ses allmänt som en grundläggande färdighet för att leva ett bra liv i ett demokratiskt samhälle. När den försämrats - som den gjort under senare decennier - väcker det oro och debatt. Bland annat poängteras att läsförmåga är grundläggande för kunskapsinhämtning i alla skolämnen - något som inte understrukits lika tydligt tidigare. Samhället har också svarat på hotet från minskad läsförmåga genom att vidta en lång rad åtgärder på olika nivåer. Regeringen tillsatte en litteraturutredning som 2012 kom med den omfattande utredningen Läsandets kultur. Situationen för litteraturen beskrevs där som ganska god, men minskad läsförståelse bland ungdomarna sågs som ett stort problem. Utredningen följdes av propositionen Läs för livet 2013/14:3. Här ses läsandet i ett brett perspektiv och är en angelägenhet för alla som har med barn att göra; skola, förskola, folkbibliotek och det civila samhället. Nationella mål för läsandet formuleras som gäller alla sektorer, vilket understryker att läsande ses som en angelägenhet för hela samhället. Kulturrådet fick i uppdrag att ta fram ett handlingsprogram för läsfrämjande på fritiden som kom 2014¹, och Skolverket fick i uppdrag att påbörja ett Läslyft som skulle pågå 2015-2018. Bibliotekslagen (2013: 801) förnyades 2013 och där stärks folkbibliotekens uppgift för litteratur och läsfrämjande och det sägs bland annat att uppdraget mot barn och unga ”ska utgå från deras förutsättningar och behov”.

Så småningom utökades regionernas uppdrag i kultursamverkansmodellen till att även omfatta läsfrämjande åtgärder och de regionala kulturplanerna förväntades innehålla läsfrämjande från och med 2015. Under hösten 2016 tillsatte regeringen en läsdelegation samt proklamerade att höstens skollov skulle bli ett Läslov i paritet med Sportlovet och kulturlivet fick fem miljoner för aktiviteter. Många aktörer, till exempel Läsrörelsen, har tagit initiativ och projekt har genomförts inom flera områden, bland annat inom idrottsrörelsen. Man kan nog påstå att samhället verkligen ansträngt sig för att förbättra resultaten.

*Man kan nog påstå att
samhället verkligen
ansträngt sig för att
förbättra resultaten.*

Pojkar presterar sämre när det gäller läsförståelse än flickor vilket beskrivs bland annat i PISA-rapporterna. Mycket har skrivits om det och om tänkbara bakomliggande orsaker. En förklaringsmodell handlar om att pojkar socialiseras in i en manlig roll som inte innefattar läsning i lika hög grad som kvinnors/flickors. Ofta relaterar undersökningarna till pojkars negativa attityd till skolan - bristande intresse för läsning ses som en konsekvens av attityden till skolan.

¹⁾ Handlingsprogram för läsfrämjande (2014). Statens Kulturråd.

Det har särskilt uppmärksammats av Gunilla Molloy som lånat begreppet motståndskultur från en engelsk forskare (Paul Willis). Ofta talas också om bristen på manliga förebilder, vilket bland annat lett till flera projekt där läsning införlivas inom idrotten på olika sätt.

När det gäller vad pojkar föredrar att läsa finns undersökningar också om det; det är böcker om humor, sport, science fiction, krig och fantasy. Allmänt sägs att pojkar föredrar att läsa facklitteratur framför skönlitteratur.² Pojkar ägnar sig också mer åt digital läsning än flickor och läser

mindre varierat, inte lika mycket på papper och inte lika mycket långa sammanhängande texter.³ Att läsa längre sammanhängande texter har bland annat i PISA-rapporteringen nämnts som en viktig faktor för att öka läsförståelsen. Oron för pojkars läsning kanske mildrades en aning när PISA-resultaten för 2015 kom, de svagpresterande hade förbättrat sina resultat en aning och skillnaden mellan pojkar och flickor därmed minskat. Men situationen har ändå inte förändrats väsentligt på cirka 15 år. Betydelsen av socioekonomisk bakgrund har snarare ökat sedan 2006.⁴

²⁾ Andersson, Jonas (2015). *Med läsning som mål*, s 54.

³⁾ *Digital och traditionell läsning - Analys av olika elevgruppers läsning utifrån PISA 2009. (2013) Skolverket.*

⁴⁾ *PISA 2015. (2016), Skolverket.*

Fakta om Läs, bro'!

2012 publicerades en PISA-rapport där läsförståelsen bland ungdomar, speciellt pojkar, ytterligare hade försämrats efter en nedåtgående trend sedan början av 2000-talet. Med anledning av det tog Regionbiblioteket i Örebro 2013 i samarbete med Örebro stadsbibliotek initiativ till en förstudie om pojkars läsning.⁵ I förstudien gjordes en omfattande genomgång av de resultat som fanns när det gäller forskning och rapporter om läsfrämjande. Intervjuer gjordes också med studieförbundspersonal och bibliotekspersonal. Ett ”utrednings- och undersökningsföretag”, Markör, anlätades för att göra telefonintervjuer och fokusgrupper med representanter för pojkar och unga män. Målgruppens ålder sattes till 11–19 år.

Tio utgångspunkter för projektet identifierades:

- ♦ Det krävs strukturerad samverkan med och mellan folkbildningens olika aktörer, men också med skola, fritidsgårdspersonal, föreningsliv, idrottsrörelsen och andra som möter pojkar och unga män.
- ♦ Nya medieformat som datorspel och tevespel kräver och utvecklar nya litteraciteter och läsarter hos sina användare. De kräver också nya kunskaper hos vuxensamhället. Medierna finns redan ofta på biblioteken, men hur kan de kopplas till läsandet?
- ♦ Hur ska vi arbeta för att undvika kortsiktiga lösningar? Vad ska killarna läsa när de läst klart böckerna om

⁵) Redman, Marianne (2013). *Unga män och pojkar läser: rapport från en förstudie*, Länsbiblioteket i Örebro län.

Zlatan eller Petter? Det behövs fler författare som skriver spännande och underhållande för den här målgruppen.

♦ Killarna i telefonintervjuerna är inga e-boksfantaster. Andra undersökningar har visat på att det är de vana läsarna som också läser e-böcker. Hur kan e-böcker vara en ingång för en läsointresserad målgrupp?

♦ Det tysta, egna läsandet är en tämligen asocial aktivitet om man jämför med att titta på videofilmer eller tevespel. Vilka modeller och metoder för social läsning kan stimulera?

♦ Traditionellt grundarbete i form av uppsökande biblioteksverksamhet riktad mot målgruppen i form av bokprat på skolor, fritidsgårdar, i samband med träningar, på ungdomscaféer av kunniga och entusiastiska läsförmedlare där killarna upplever att de får rätt bok i rätt genre vid rätt tillfälle.

♦ Viral marknadsföring. Använd YouTube eller så kallade memes för att nå målgruppen. Traditionell marknadsföring som bio och tevereklam, affischer på stan kan möjligen fungera kompletterande.

♦ Stimulera till lästips från de personer som killarna har mest förtroende för: kompisarna, föräldrarna - inte minst papporna, föreningsledarna. De ungdomar vi frågat i intervjuer och fokusgrupper genomskådar kam-

panjer där kändisar uttalar sig om läsningens välsignelser. Reklam på Facebook är de blinda för påstår de.

♦ För att behålla ett läsintresse måste vi börja med de yngsta barnen. Det kanske till och med är så att vi pratar om en förlorad generation. Det finns signaler om att även tjejerna slutar läsa. Därför får vi inte glömma att ha fokus även på de allra minsta barnen så att de får med sig en positiv läsupplevelse från första början.

♦ Varje marknadsföring innehåller ett löfte till dem som marknadsföringen vänder sig till. Vad kommer det att betyda för biblioteken om de utlovar en hög service-nivå till pojkar och unga män? Kommer det att påverka medieurval, personalens kompetenser eller bibliotekslokalernas utformning? Vill biblioteken verkligen ha ett gäng som inte alltid är tysta, som inte alltid är väluppfostrade, som inte alltid är luktfria som nya besökare på biblioteken? Vågar biblioteken marknadsföra sig?

 Vågar biblioteken marknadsföra sig?

Nuvarande regionbiblioteket i Örebro ansökte 2014, 2015 och 2016 om medel från Kulturrådet "tillsammans med folkbibliotek, fritidsgårdar och föreningar". Budgeten omfattade cirka 900 000 kr de två första åren, och 360 000 kr det sista året. Bidraget från Kulturrådet var 300 000 kr det första året och därefter 200 000 kr. En projektledare

anställdes på 20 timmar i veckan. Det har även funnits möjlighet att söka extra pengar för lokala projektdeltagare för spontana insatser.

Inledningsvis var intentionen att skapa ett nätverk mellan bibliotek, fritidsgårdar, studieförbund och föreningar. Nio av regionens tolv kommuner anmälde intresse. Möten på lokal och regional nivå ordnades. Uppstartsträffar hölls i olika delar av länet och en regional referensgrupp bildades. Avstämningsträffar hölls i kommunerna, och övergripande så kallade klusterträffar. Viss samverkan skedde, bland annat kring seminarier och inspirationsträffar, med ett annat pågående projekt som handlade om läsfrämjande inom idrotten, Läs-kickar. En facebookgrupp startades. När det gällde utbildning ordnades en bokpratsträff för bibliotekarierna och en workshop om att hålla boksamtal för alla. Fokusgrupper med killar 13-18 år har också ordnats –

bland annat en med läsare och en med icke läsare.

Ytterst var målet att öka pojkars och unga mäns intresse för läsning och litteratur på fritiden. Nyckelord för projektet kan sägas vara: fritidsläsning, arenor och nätverk för läsande samt fortbildning. Målet ska nås genom att kommunala verksamheter, det vill säga folkbibliotek och fritidsgårdar, samt studieförbund och föreningar (civilsamhället) ska samarbeta och skapa arenor för pojkarnas fritidsläsning. Personalens förutsättningar att genomföra detta ska öka genom att de ska erbjudas gemensam fortbildning.

Från början inbjöds länets alla tolv kommuner att delta i projektet. Nio anmälde intresse och fem föll ifrån. I slutändan deltog fyra kommuner varav en var Örebro kommun med två olika stadsdelar.

Utvärdering

Utgångspunkter

Utvärderingen grundar sig på projektplanen och de mål som anges för projektet i ansökan till Kulturrådet, samt förundersökningens tio punkter. Det underlaget jämförs med de utsagor som görs i de intervjuer och enkäter som ingår i utvärderingen.

Undertecknad, Cay Corneliussen, som anlitats som utvärderare har en bakgrund som barnbibliotekarie, bibliotekskonsulent och handläggare för läsfrämjande- och biblioteksfrågor på Kulturrådet och är numera pensionär.

Jag utgår ifrån det literacybegrepp som används inom den gren av forskningen som kallas New Literacy Studies. Där ses läsning som ”en social aktivitet, där användandet av texter ingår. Fokus har flyttats från individuella, psykologiska aspekter av läs- och skrivprocesser till de sociala praktiker som individen befinner sig i och där läsandet och skrivandet äger rum och får sin mening.”⁶ Det betyder att man måste se läsande av litteratur i ett socialt sammanhang där det på olika sätt skapar mening. Vidare förstår man det man läser i förhållande till sin miljö och de människor som finns där och man förstår det man läser i dialog med människor omkring.

De viktigaste referenserna har varit Catarina Schmidts avhandling *Att bli en sån som läser*, Böcker inom oss och omkring oss av Aidan Chambers, *När pojkar läser* och skriver av Gunilla Molloy och *Med läsningen* som mål av Jonas Andersson. Den sistnämnda sammanfattar mycket av den forskning som finns om läsfrämjande, framförallt med utgångspunkt från verksamhet i Sverige.

Mål med utvärderingen

Utvärderingen ska användas för att sprida erfarenheterna av projektet till de som deltagit, föreningar och institutioner i Örebro län, samt politiker, beslutsfattare och alla intresserade. Syftet är att utveckla läsfrämjandearbetet - speciellt med pojkar som målgrupp - och på sikt förbättra deras läsförmåga och därmed deras förmåga att delta i ett demokratiskt samhälle som jämställda individer.

Tillvägagångssätt

En blandning av kvalitativ och kvantitativ metod har använts. Intervjuerna har genomförts i grupper med två eller tre personer i varje grupp. De intervjuade personerna arbetar på bibliotek, fritidsgårdar och studieförbund. En intervju har gjorts med deltagare i en bokcirkel på en fritidsgård. Formen har varit semistrukturerad med förberedda frågor i samma ordningsföljd, mestadels öppna. Intervjuer har genomförts i de kommuner och kommundelar som deltagit i projektet: Hallsberg, Kumla, Karlskoga, Baronbackarna,

⁶ Schmidt, Catarina (2013). *Att bli en sån som läser: barns menings- och identitetsskapande genom texter*. Diss. Örebro: Örebro universitet, s.45

och Varberga/Haga i Örebro, samt projektledare och en styrgrupp från regionbiblioteket. I de geografiska grupperna har samma frågor ställts, medan intervjun på regional nivå anpassats till uppdraget som initiativtagare och projektledare. Intervjuerna har spelats in och sedan har en skriftlig sammanfattning gjorts som godkänts av deltagarna. Enkätfrågor har också ställts till kommuner som inledningsvis tänkt delta men av olika skäl valt att avstå.

Intervjuer, enkäter

De områden som berörs i intervjuerna är hämtade från projektets målsättning och temana är: samverkan, utbildning, läsning på fritiden, litteratur för killar, marknadsföring, tillgänglighet, mångfald och avslutande frågor. Intervjuerna har ofta tagit formen av reflekterande samtal. De som intervjuats är personer som varit direkt delaktiga i aktiviteterna. Enkätfrågorna är ställda till personer med anknytning till projektet på olika sätt, bland annat många chefer med anknytning till bibliotek, fritidsgårdar, och olika konstellationer inom kultur och fritidsförvaltningar. Svarsfrekvensen på enkäten har varit dålig varför utvärderingen huvudsakligen grundar sig på intervjuerna.

Resultat av utvärderingen

Övergripande

Projektet Läs, bro'! går väl att motivera utifrån den forskning och de rapporter som finns. Att pojkar har sämre läs- och skrivförmåga och sämre läsvanor än flickor finns belagt i flera omfattande studier bland annat från OECD (PISA) ⁷.

Läs, bro'! handlar om att stärka läsningen i fritidsmiljöer, på frivillig grund, utifrån ett individuellt perspektiv. Det behöver inte betyda att det bara handlar om att läsa skönlitteratur eller bara läsa för underhållnings skull. Det kan lika gärna handla om att läsa körkortsboken på grund av ett starkt intresse för att ta körkort eller något annat man vill lära sig. Skolan är ju annars den plats där ungdomarna garanterat möter en gemensam praktik för skriftspråkliga texter med inriktning mot lärande.

De sociala praktiker där Läs, bro'! ägt rum är mestadels fritidsgårdsmiljöer i mindre orter eller förorter där barn och ungdomar med blandad kulturell bakgrund är i majoritet. Att läsa litteratur ses där allmänt som en sysselsättning som tillhör skolarbetet och ingår inte i det man gör utanför

skolan. Därför är det angeläget att försöka föra in litteratur och läsning även i de sociala sammanhang där ungdomarna befinner sig på fritiden med syfte att skapa ett mer individuellt, personligt förhållningssätt till litteratur. Avsikten är att ungdomarna ska känna att de "äger" litteraturen och att läsningen sker på frivillig grund.

Avsikten är att ungdomarna ska känna att de 'äger' litteraturen och att läsningen sker på frivillig grund.

Om det lyckas kommer de att stärkas även som elever och en mer jämlik situation skapas i skolan, eftersom barn med erfarenheter som liknar skolans skriftspråkskultur har ett försprång där. Forskningen visar att den som läser av eget intresse och har ett positivt förhållningssätt till litteratur hamnar i en uppåtgående spiral vad gäller lässkicklighet.⁸

⁷⁾ Andersson, Jonas (2015). *Med läsning som mål*, s 51.

⁸⁾ Andersson, Jonas, *Med läsning som mål*, s. 23.

Intervjuundersökning, killar 18-25 år

En viktig del av förundersökningen är en omfattande intervjuundersökning (300 intervjuer) som gjorts via telefon med killar 18-25 år i Örebro län. I intervjuerna uppger var fjärde att de läser från en dag i veckan till några gånger i veckan. Var tredje uppger att de nästan inte alls- eller aldrig - läser böcker på sin fritid. Sex av tio läser helst vanliga pappersböcker, var femte vill se boken som film, och var sjunde lyssnar helst på ljudbok. När de ska beskriva hur en bra bok är säger de att den ska vara spännande, fånga intresset snabbt och att den gärna kan vara faktabaserad. Det är också viktigt att känna igen sig. Flera påpekar att det ska vara korta kapitel och lättläst text. Som skäl för att läsa anges att det är avkopplande, ger kunskap och är ett tidsfördriv.

Intervjupersonerna i de fokusgrupper som gjordes senare har delats upp i a) såna som aldrig läser och b) såna som läser, vilket ger intressantare svar. De som aldrig läser säger att om de någon gång läser så är det för att de söker kunskap, men att det då är lättare att göra det på internet. 74% av den gruppen säger att de slutade att läsa när de var 13-16 år. Som skäl att inte läsa anges att det är tråkigt, man har inte tid, andra intressen är starkare. De påpekar också att uppmuntran och tips från omgivningen upphörde på högstadiet och att det bidrog till att de slutade läsa. *Om* de skulle börja läsa skulle det vara främst faktaböcker (21%), biografier (16%), deckare (13%), fantasy (11%), samhällsskildringar (7%), skräck (5%) eller böcker om kärlek, venskap eller sex (2%). *När* de läser är det tidningar, tidskrifter samt webbläsning.

De som läser läser mest fantasy (43%) deckare (37%), biografier (27%), samhällsskildringar (15%), och skräck (5%).

Oftast har de köpt böckerna (67%), platsen de läser på är hemma (63%), tiden de läser på är kvällstid (54%), och det är skönlitteratur de läser (84%).

”Den faktor som allra starkast skulle kunna påverka till läsning är ’om du får reda på att det finns en bok om ett ämne eller person som intresserar dig’.

På frågan varför killar 13-25 år läser så lite svarar de (alla): brist på intresse (16%), brist på tid (15%) och ”det är mer för äldre, kvinnor, inte en del av unga killars verklighet” (6%). 25% anger att datorer, datorspel, internet et cetera är roligare. Dessa resultat stämmer bra överens med de forskningsresultat som finns.

På frågan om vad som skulle kunna påverka killar 13-25 år att läsa mer finns en del uppfordrande svar. Skolan kan hjälpa till att motivera mer säger 22% av respondenterna. 20% tycker överhuvudtaget att det behövs mer tips och hjälp att hitta böcker, 11% tycker att det behövs mer marknadsföring för att höja statusen på läsande för killar och 10% tror att det skulle hjälpa om man lättare hittade böcker som intresserar. Den faktor som allra starkast skulle kunna påverka till läsning är ”om du får reda på att det finns en bok om ett ämne eller person som intresserar dig”.

Om man slår ihop alla procenttal som handlar om att killarna efterlyser tips, hjälp och marknadsföring av läsning/

böcker, blir resultatet att 41% faktiskt efterlyser sådana insatser! Intrycket är att ålderskategorin 13-25 år är en eftersatt grupp i det traditionella läsfrämjandearbetet, men det går inte att belägga i folkbiblioteksstatistiken.

Projektplan, mål och riktlinjer

Projektplanen är väl förankrad i såväl nationella mål, det vill säga målet för läsfrämjande och bibliotekslagen, som regionala mål. De regionala är: den regionala utvecklingsstrategin (RUS), kulturplanen samt regional biblioteksplan. I projektplanen refereras också till Litteraturutredningen "Läsa för livet" och till den då aktuella PISA-undersökningen (2013) som visar på alarmerande dåliga resultat när det gäller läsförmåga framförallt för pojkar, men även försämrade resultat för flickor. I projektplanen beskrivs vilken koppling projektet har till den då aktuella regionala utvecklingsstrategin (RUS:en): inriktningsmålen i den var kunskap och kompetens. Om de inriktningsmålen ska nås måste läsförmågan öka inte minst hos pojkar och unga män. Vidare är pojkars läsning en fråga som också berör jämställdhet, det vill säga förmågan att fungera i ett demo-

kratiskt samhälle. Den regionala kulturplanen lyfter fram barn och unga samt genus som speciellt viktiga utvecklingsmål. Här passar Läs, bro'! väl in.

När det gäller mål och riktlinjer finns stor överensstämmelse mellan fritidsgårdar, studieförbund och folkbibliotek. Folkbiblioteken, som är den enda lagstadgade verksamheten, har tydliga mål hela vägen från lokal, regional och nationell nivå. Studieförbundens riktlinjer är fastställda av Folkbildningsrådet och de överensstämmer i sin inriktning med folkbibliotekens.⁹ Det som skiljer är bland annat inriktningen på åldrar som är från 13 år och uppåt för studieförbunden. Fritidsgårdarna får sina mål och riktlinjer från kommunerna. Örebro kommuns riktlinjer utgår ifrån ett hälsofrämjande perspektiv, de ska främja social kapacitet, självständighet, lärande, goda relationer, demokratiskt synsätt med mera. En bromskloss för samverkan när det gäller studieförbunden verkar ligga i att 65% av bidraget ska gå till studiecirkelverksamhet. Bidraget beräknas utifrån antalet medlemmar i cirkelarna vilket begränsar möjligheterna att agera fritt. Organisatoriskt har både folkbibliotek

⁹ Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

och studieförbund regionala organ, de är också gemensamt representerade i länsbildningsförbundet i Örebro län. Fritidsgårdarna däremot är inte direkt representerade på regional nivå, däremot finns en utvecklingsledare för välfärd och folkhälsa som håller i ett nätverk för länets fritidsgårdar.

Det finns ett regionalt läsfrämjandeuppdrag, men frågan är om det är ett starkt stöd för samverkan? Eventuellt uppfattas det som en angelägenhet enbart för regionbiblioteken. För att samarbetsprojekt av typen Läs, bro'! ska lyckas behövs förmodligen ett tydligt regionalt uppdrag och en tydligare regional organisation. Den första punkten i förstudiens tio punkter *”Det krävs strukturerad samverkan med och mellan folkbildningens olika aktörer, men också med skola, fritidsgårdspersonal, föreningsliv, idrottsrörelsen och andra som möter pojkar och unga män.”* gäller i princip även den regionala nivån.

Projektet var väl förberett genom förstudien och projektplanen. Projektet hade i förstudien förankrats i forskningsresultat och kunskapsgenomgångar samt genom att målgruppen intervjuats. I intervjuerna som gjorts av marknadsföretaget Markör, fanns gott om uppslag till aktiviteter i projektet. Ingångarna till projektet sammanfattades i tio punkter, vilket var en bra konkret utgångspunkt.¹⁰

Projektets tydligaste mål är att skapa ”gränsöverskridande arenor” för pojkars och unga mäns fritidsläsning i alla kommuner, samt att kommunala verksamheter såsom fritidsgårdar, folkbibliotek, studieförbund och föreningsliv ska samverka. Ett medel för att nå målet är att erbjuda gemensam fortbildning för personalen.

Det andra grundläggande målet är att erbjuda gemensam fortbildning. ”Genom att erbjuda en gemensam fortbildning uppdelad geografiskt i kluster (södra, norra, västra länet samt Örebro) under sammanlagt två år, för personal på bibliotek, fritidsgårdar, inom studieförbunden samt föreningsledare skapas ökade förutsättningar att tillsammans nå det gemensamma målet att öka pojkars och unga mäns intresse för läsning och litteratur.”¹¹ Utbildningen skulle genomföras i de lokala arbetsgrupperna och klustren var tänkta att överensstämna med folkbildningens lokala samråd. Utbildningen skulle genomföras på kvällstid med tanke på föreningslivets aktiva medlemmar som jobbar på dagarna. Kvällstiden innebar en svårighet för fritidsledarna och bibliotekarierna som är schemalagda då, och det var svårt att hitta vikarier.

¹⁰⁾ *Unga män och pojkar läser – rapport från en förstudie, s.22.*

¹¹⁾ *Projektplan Läs, bro'! (2014).*

Tanken var att en paraplyorganisation skulle skapas med anknytning till fortbildningsserien och att initiativ till aktiviteter skulle tas med utgångspunkt i utbildningen. Tanken var också att kopplingar skulle ske till det projekt för läsfrämjande inom idrotten som samtidigt drevs i länet, Läs-kickar. Samverkan mellan projekten har skett på det viset att alla bjudits in till olika utbildningstillfällen, men annars har inte samverkan skett. Snarare har det skapat förvirring bland de intervjuade som jobbat med Läs, bro'!. Man har varit medveten om idrottsprojektet men inte riktigt förstått hur projekteten förhåller sig till varann.

Detaljnivån och idérikedomen var stor i planeringen när det gällde organisation och korskopplingar av olika slag. I mötet med verkligheten föll den i stort sett, även om grundidén med gemensam utbildning genomfördes.

Ett viktigt tema som saknas i målsättning och planering är betydelsen av att skapa fysiska rum för läsande. Speciellt viktigt när det gäller läsfrämjande bland individer med svag kulturell läsidentitet. Betydelsen av rummets utformning berörs av flera forskare och experter inom läsfrämjandeområdet, till exempel Aidan Chambers¹² och biblioteksforskarna Casper Hvenegaard Rasmussen och Henrik Jochumsen i Fremtidens biblioteksbetjening av børn.¹³ Chambers skriver om vikten av att ordna en miljö som inbjuder till att sitta och läsa och att där presentera ett anpassat urval av litteratur. Han menar att man visar att man värdesätter litteraturen och läsningen på ett tydligt sätt om man ordnar fysiska platser för den. Det skapas förväntningar på vad som ska hända genom rumslig utformning och det underlättar

koncentration och fokus. I den danska rapporten Fremtidens biblioteksbetjening av børn beskrivs barnbiblioteksutvecklingen i skenet av en förändrad syn på barnen. Utvecklingen har gått mot att se barnen mer som becomings, det vill säga mer som varande i nuet i sin egen rätt, än bara som embryon till vuxna personer. I takt med den utvecklingen har barnbiblioteken utvecklats från att mer ha varit en stödfunktion till skolan, till att bli mer mångfacetterade platser (=rum) där besökarna sammanförs med medier, kultur och andra användare.

¹²) Chambers, Aidan, (2014) *Böcker inom oss och omkring oss*. Stockholm.

¹³) Enemark, Anna & Poulsen, Ann Kathrine (2008). *Fremtidens biblioteksbetjening af børn*. Kbh, Biblioteksstyrelsen.

Rummets betydelse har lyfts fram i flera projekt i Sverige, till exempel Läskonster¹⁴, där olika former av litteraturhus för barn undersöktes. Litteraturhustanken är fullt utförd i litteraturhuset Trampolin i Sandviken som presenteras som Sveriges första litteraturhus för barn. Andra viktiga exempel där miljöns utformning har haft stor betydelse är Rum för barn¹⁵ och 10–13 på Kulturhuset i Stockholm. Rigmor Persson i Essunga kommun och Nick Jones i Huddinge menar att det är en viktig sak att göra biblioteksrummet inkluderande ”Det gäller att visa att rummet är relevant även för den som inte ser sig som en läsande person.”¹⁶ De två kommunerna har drivit läsfrämjande projekt med socioekonomiska förtecken där man bland annat använt idrotten som språngbräda. ”Det gäller att hitta många samspelande faktorer för att övertyga pojkarna om att biblioteket är en plats att besöka”.

Läsambassadör Anne-Marie Körling skriver i sin blogg Körlingsord 21/2 2017 om vikten av att skapa läsvänliga klassrum. Hon ger förslag till frågor att ställa sig som är relevanta i flera läsfrämjarsammanhang:

- ♦ Kan jag läsa här?
- ♦ Vill jag läsa här?
- ♦ Finns det böcker att läsa här?

I projekten skapades minibibliotek på fritidsgårdarna så att små läsmiljöer uppstod. Baronbackarna hade tidigare varit en kombinerad fritidsgård/bibliotek som i samband med reparation var nedlagd.

Ett annat förhållande som kunde ha lyfts fram i målsättningen är det faktum att många icke-läsare av olika orsaker har lässvårigheter och helt enkelt inte kan läsa. Det hade varit en poäng att försöka urskilja dem och sätta in speciella åtgärder, talböcker, lättläst et cetera för att stödja dem. Den problematiken berörs i förundersökningen.

Sammanfattningsvis ger förundersökning, målsättning och projektplan tydliga ramar för att bedöma projektet.

Projektorganisationen

De lokala arbetsgrupperna har fungerat väl enligt projektledningen. Det har funnits en referensgrupp med alla tilltänkta aktörer: fritid, studieförbund, bibliotek. Den har också fungerat väl. ”Det har varit intressant att få inspel från fritidsledare och studieförbund, även om de inte varit aktiva i projektet”.

Med tanke på resultatet borde arbetet på regional nivå haft en tydligare organisation för att stödja lokal verksamhet. En arbetsgrupp bestående av chefer som representerade de aktiva kommunerna/kommundelarna kunde ha varit ett alternativ.

Det har varit intressant att få inspel från fritidsledare och studieförbund, även om de inte varit aktiva i projektet.

¹⁴ Hedenström, Solveig & Lundgren, Lena (red.) (2011). Litteraturhus: rum för läskonster. Slutrapport 2 från projektet Läskonster. Uppsala: Länsbibliotek Gävleborg Uppsala.

¹⁵ Lundgren, Lena (2007). Rum för barn – möjligheternas bibliotek. Borås: Högsk. i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Konferenspaper.

¹⁶ Biblioteksbladet 08/2016, s.22.

Omfattning och sjösättning

Av de nio kommuner som anmält intresse deltog följande i slutänden: Örebro med två stadsdelar, Baronbackarna och Varberga/Haga, Karlskoga, Kumla och Hallsberg. Lindesberg var med till en början och samarbete inleddes med fritidsgård och bibliotek, men eftersom de riktade arbetet mot både killar och tjejer samt mot yngre åldrar föll det utanför ramen för Läs, bro'! Tre av de övriga kommunerna som anmält intresse fick problem med personal på olika sätt och hoppade av. Intresset för att delta kan sägas ha varit stort i regionen men personalproblem satte käppar i hjulet.

När projektet skulle genomföras i kommunerna tappade det en del kraft och mycket i tiopunktsprogrammet förflyktigades. Peter Alsbjer menar att en bättre grund borde ha lagts genom att ett mer omfattande relationsarbete skulle ha genomförts. Att det inte gjordes berodde mer på bristande resurser och svårighet att få projektmedel för den

Litteraturläsningen har blivit feminiserad och det är en stor utmaning för en kille att visa att han läser, speciellt skönlitteratur.

typen av arbete än bristande medvetenhet, menar han. En medlem i styrgruppen kommenterar att grundarbete för utvecklingsprojekt borde finansieras av de organisationer som ska delta, men som regel fattas sådana utvecklingsmedel. Externa finansörer som Kulturrådet har sina målsättningar att följa och det är inte troligt att medel skulle ges för att till exempel skapa grundläggande relationer. Här uppstår ett glapp, som förmodligen leder till sämre resultat. Sammanfattningsvis kan konstateras att gemensam grundläggande planering egentligen saknades.

Men ett tydligare uppdrag till kommunerna med mer preciserade uppgifter hämtade från tiopunktsprogrammet hade också kunnat hjälpa till. Ett intressant resultat av Markörs intervjuer med pojkarna var till exempel att killarna sa att de genomsådade kändisar som förebilder, kompisar och föräldrar hade större trovärdighet. Det kunde ha varit ett uppdrag för en kommun att undersöka hur de grupperna hade kunnat användas i läsförmedlande syfte. Amerikanska undersökningar visar att det absolut vanligaste skälet till att vi väljer en bok är att vi blivit rekommenderade av någon vi känner.¹⁷

¹⁷⁾ Chambers, Aidan, (2014) Böcker inom och omkring oss. Stockholm.

Gunilla Molloy är en av de forskare som menar att pojkars motvilja mot läsning kan ha sin förklaring i de sociala normer om manlighet som finns. Litteraturläsningen har blivit feminiserad och det är en stor utmaning för en kille att visa att han läser, speciellt skönlitteratur. Mot den bakgrunden blir det viktigt att jobba med manliga förebilder. Det är också den bärande tanken i många projekt som använder idrotten och idrottsledarna som en språngbräda till läsning, till exempel Kulturrådets Paus - du och en bok... Att jobba med manliga förebilder kunde också ha varit ett specialuppdrag för en kommun. Det kan vara ett tema att utveckla i framtiden.

Genomförande

Det finns en bred diskussion i samhället om att läsa är viktigt som gör att det finns en beredskap hos kommunerna. Men projektet blev i utförandet inte lika kraftfullt som det var planerat; flera aktörer har kanske varit intresserade mera i princip än på riktigt? Det var bibliotekssidan som tog initiativ till projektet, skrev ansökan och projektplan och var drivande. "Fritidssidan och studieförbunden har inte varit aktiva till exempel när det gäller att planera ut-

Fritidsledarna har verkligen visat sig vara presumtiva läsfrämjare eftersom de känner ungdomarna väl, förutsatt att de får stöd från bibliotekssidan.

bildningen" säger en medlem i styrgruppen, vilket hade behövts. Kanske borde projektet haft strategier för att aktivera övriga parter. Utvecklingsledaren: "Vad är en läsfrämjares roll om den är fritidsledare, sådana frågor behöver ställas." De fritidsledare som är starka och har en egen agenda, som flera i projektet, har ändå agerat efter eget huvud. När samarbetet fungerat med bibliotekspersonalen har det också blivit väldigt bra. Fritidsledarna har verkligen visat sig vara presumtiva läsfrämjare eftersom de känner ungdomarna väl, förutsatt att de får stöd från bibliotekssidan. Bibliotekarier träffar ungdomar mycket mer sporadiskt och har inte samma personkännedom.

Projektet hade behövt vara ett gemensamt initiativ för alla sektorer i högre grad för att få större genomslagskraft. Det är viktigt varifrån ett uppdrag kommer för att motivera de som ska genomföra projektet. Är det här ”vår” verksamhet, omfattas det av våra mål, drivs det av våra chefer och så vidare. Flera gånger i intervjuerna framkommer att framförallt fritidsgårdspersonalen haft svårt att delta i utbildningstillfällena – som var ett av de viktigaste temana i projektet – bland annat på grund av brist på vikarier.

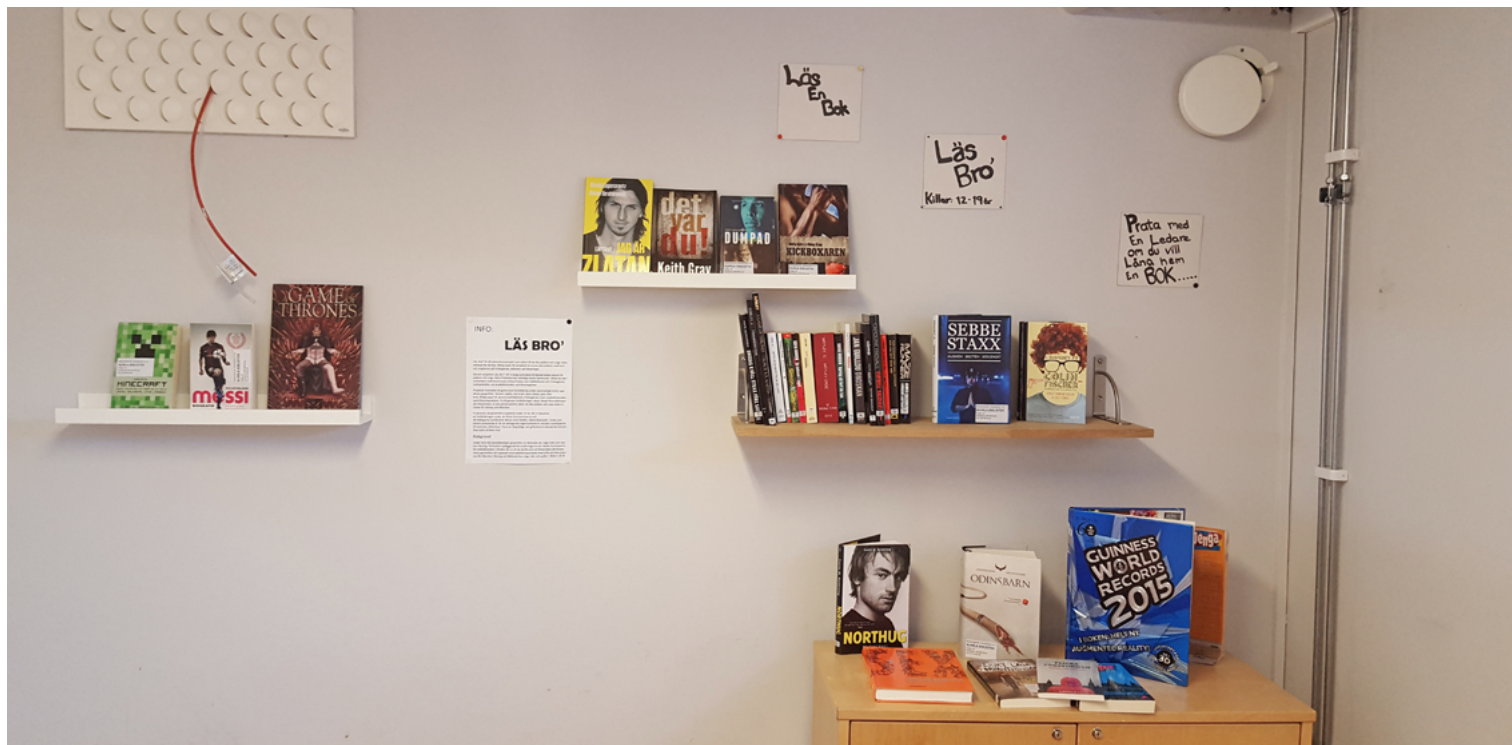
I intervjun med den regionala nivån resonerar projektledningen om hur projektverksamhet i allmänhet fungerar inom biblioteks- och fritidssektorn. Man menar att förhållningssättet ibland är distanserat vad gäller chefsnivåerna. Man säger ja, mera i princip, och räknar med att det ska rymmas inom verksamheten utan större problem. Kanske för att öppen, frivillig verksamhet överhuvudtaget inte är så detaljplanerad. ”Från början har det varit en chef som sagt ja, men sen har det varit upp till personalen”. Kanske borde projektledningen (regionbiblioteket) ha samlat ihop cheferna och haft kontinuerliga genomgångar. I stället går informationen via de som är aktiva i projektet till cheferna. På det viset kan man säga att redan projektledningen

Om läsfrämjande ska integreras som en del av arbetet på fritidsgården behöver det beskrivas tydligt i mål och planer och ledningen behöver göra ett detaljarbete angående resurser.

betonat fel nivåer. När det i Läs, bro'! verkligen funnits planering på sikt, till exempel beredskap för personalbyte, eller bra genomförande kan man märka en medveten chef i bakgrunden menar projektledaren.

Peter Alsbjer kommenterar angående chefernas roll: ”Det är påfallande att biblioteken är medarbetarstyrda. Man går efter det man tycker är viktigt, på ett individuellt plan. Fritidsgårdarna är förmodligen också medarbetarstyrda. Men medarbetarna har kanske inga visioner om fritidsgårdens roll i samhället, eller det större uppdraget. Fritidsledarna tillhör antagligen också den förlorade läsgenerationen”.

De flesta möten mellan ungdomar och litteratur har skett på fritidsgårdarna. Bibliotekarierna har köpt in litteratur och tillsammans med personalen på fritidsgårdarna ordnat minibibliotek. Några av fritidsledarna har haft ett starkt eget engagemang och tyckt att det varit viktigt med läsfrämjande, både för att lyckas i livet och med skolarbetet. De ansåg att läsfrämjande kan samspela med fritidsgårdarnas målsättning, till exempel att verka för hälsa. Däremot tycker de inte att det är självklart att arbeta läsfrämjande på fritidsgården. De uttrycker i intervjuerna ofta att de har haft svagt stöd, både när det gäller att få en resurs för att delta, det vill säga tid, men också när det gäller ett allmänt stöd för att läsfrämjande ska vara en del av verksamheten på fritidsgården. Om läsfrämjande ska integreras som en del av arbetet på fritidsgården behöver det beskrivas tydligt i mål och planer och ledningen behöver göra ett detaljarbete angående resurser. Det är också grundläggande med samarbete mellan folkbibliotek och fritidsgårdar för att tillföra kunskaper om litteratur och läsfrämjande metoder.

Aktiviteter

Samverkan

Det starkaste resultatet är helt i överensstämmelse med projektets grundläggande mål: samverkan har etablerats, framförallt mellan bibliotek och fritidsgårdar. Alla intervjuade verkar också ha ambition och lust att fortsätta samarbetet. Det finns ett upparbetat nätverk och mycket ambition och vilja i kommunerna. Det känns viktigt att fortsätta det påbörjade arbetet, erbjuda utbildning, göra inköpsförslag, exponeringsförslag et cetera för att ta vara på resultatet.

Samverkan med övriga aktörer har varit ganska sporadisk. Samarbete med studieförbund har etablerats bara på ett ställe. I intervjuerna har det sagts att ett hinder för sam-

verkan är studieförbundens sätt att organisera sig med gruppverksamhet. "De bevakar varandra i stället för att samarbeta. Det var jättesvårt att få till en öppenhet."

I litteraturpropositionen sas det att studieförbunden skulle använda 30 miljoner kronor till läsfrämjande och det kanske görs, men i Läs, bro'! har det varit svårt att få till samverkan. Ett positivt exempel finns dock där ett studieförbund varit väldigt aktivt. Där jobbade man mycket med att anknyta litteraturen till killarnas stora intresse för musiken, och skapade ett minibibliotek i studieförbundets lokaler. Förhoppningsvis kommer det samarbetet att fortsätta och även inspirera andra kommuner. Ett problem i det sammanhanget var att studieförbundet prioriterade tjejer starkt för att få dem in i musikverksamheten.

Förebilder

I marknadsundersökningen redovisades att killarna när det gällde förebilder, genomskådade kändisar som idrottsstjärnor et cetera och hellre talade med kompisar eller föräldrar om läsning, det vill säga folk man känner. Men i Läs, bro! är det snarare fritidsledarna som framträder som starka möjliga förebilder. De umgås dagligen på ett odramatiskt sätt med ungdomar. Bibliotekarierna har ofta mycket mer sporadiska kontakter, de har också ett mycket större "målgruppsfält" att ta hand om. Men om fritidsledarna ska lyckas är det också tydligt att de behöver stöd av en bibliotekarie för att få tips på läsning och hjälp med inköpen.

Jämförelse kan göras med idrottsledare, som ju ofta har läsförmedlande uppdrag de senaste åren. Inom idrotten finns inte samma efterfrågekultur som på fritidsgårdarna, där är det i högre grad ledarna som bestämmer och är auktoriteter. Verksamheten är också mer inriktad mot resultat. Men fritidsledarna har ändå sina metoder för att styra. Genom att jobba med "fasta aktiviteter", det vill säga erbjudanden, och bestämda tider kan man styra och skapa struktur.

I intervjuerna är samstämmigheten om att manliga förebilder saknas stor.

I intervjuerna är samstämmigheten om att manliga förebilder saknas stor. De intervjuade tycker att både kvinnor och män kan vara förebilder, men att det är särskilt viktigt med männen, till exempel fritidsledarna, ”Det är viktigt att de inte bara kör fotboll”. De intervjuade påpekar att det i många familjer saknas män/fäder, vilket gör det extra viktigt. Flera talar om behovet av att helt enkelt se såna som sitter och läser, ”Att det är nåt som man kan hålla på med.”

Utbildning

Tidsbristen har gjort att fritidsgårdspersonal deltagit sporadiskt, och ibland inte alls, i utbildningstillfällena i Läs, bro'! Bibliotekspersonalen däremot har deltagit i nästan allt som erbjudits – det läsfrämjande uppdraget ligger ju också närmast till hands för dem. Några klagar på att de inte kunnat synkronisera sina scheman; när fritidsledaren kunde, kunde inte bibliotekarien och tvärtom.

Följande gemensamma utbildningstillfällen erbjöds:

- ♦ Med språket som livlina (Ison Glasgow, Johan Unenge + goda exempel från länet: Äg din värld (studieförbund/företag + skola/fritidsgård) och Läsmatchen (arrangerad av Sisu idrottsutbildarna)
- ♦ Ord äger – Stefan Holm och boktips från bibliotekarie
- ♦ Ison Glasgow träffar ledare och ungdomar
- ♦ Boksamtal Katarina Quick
- ♦ Yes we can – Karin Wahlén och Torgny Karnstedt

De utbildningstillfällena som nämns i mest positiva ordalag är besöket av Ison Glasgow och bokcirkelutbildning med Katarina Quick.

Om ungdomarna aldrig kommit i kontakt med läsning på eget initiativ på fritiden och inte uppfattar att det är något som man gör på gården, kommer de inte heller att fråga efter det.

Verksamheten på fritidsgården är till största delen efterfrågad. Om ungdomarna aldrig kommit i kontakt med läsning på eget initiativ på fritiden och inte uppfattar att det är något som man gör på gården, kommer de inte heller att fråga efter det. Det krävs inspirerande initiativ av fritidsledare eller bibliotekarier. Därför var just utbildning om vad läsning kan betyda för ungdomar och hur den kan praktiseras särskilt viktig i projektet.

Läsfrämjande på fritiden

Både fritidsledare och bibliotekarier menar att det är svårt att komma ifrån att synen på läsning tillhör skolarbetet – både hos ungdomar och hos fritidsgårdspersonal. Det gäller att skapa ett nytt medvetanderum och omdefiniera läsning som en fritidsaktivitet. De flesta ungdomar sysslar verkligen med olika sorters läsning; på sociala medier, i spel, i tidningar, faktaböcker med mera. Men mera sällan långa sammanhängande texter, det vill säga det som framförallt främjar lässkicklighet och på sikt ger bättre läsupplevelser.

För läsfrämjande grundat på personligt intresse så är det rimligt att ha vida ramar, men med inriktning på längre sammanhängande texter = böcker. Målet för folkbiblioteken är ju att ge tillgång till litteratur och stimulera till läsning utifrån behov och förutsättningar. "Litteratur" är rimligen längre sammanhängande texter. Det som de flesta läsfrämjare också brinner för är att ungdomar ska få lika trevliga och intensiva läsupplevelser som de själva har. Det innebär inte läsning av sociala medier och tidningar, utan just böcker.

Samtidigt märks det att skolan anstränger sig extra nu, vilket kommenteras av flera i intervjuerna, och det finns ingen motsättning i att haka på det engagemanget. En bibliotekarie nämner att ungdomarna efter skolan numera ofta kommer och frågar efter lästips. En markant ökning menar hon. Många av de nya svenskarna är ambitiösa och ivriga att lära sig språket. När det finns en stark ambition att bli bättre på språket så borde fritidsgårdspersonal och bibliotekarier också kunna koppla på det spåret - som är relaterat till skolan - för att försöka hitta läsning som intresserar. De fritidsledare som deltagit i projektet och som har ett engagemang för de här frågorna verkar kunna upptäcka saker som kan gå "under radarn" i skolan, som till exempel brister i läsförståelse eller annan språklig förmåga. Men det är viktigt att utgångspunkten för det läsfrämjande som praktiseras på folkbibliotek och fritidsgårdar utgår ifrån barns och ungdomars egna erfarenheter och intressen.

Det är i frivilligheten som folkbibliotek, fritidsgårdar och studieförbund skiljer sig från skolans uppdrag, och där kan finnas en chans att hitta fickor av lust och intresse för läsning.

Det är i frivilligheten som folkbibliotek, fritidsgårdar och studieförbund skiljer sig från skolans uppdrag, och där kan finnas en chans att hitta fickor av lust och intresse för läsning. Och just frivillig läsning är en avgörande faktor som kan leda till en uppåtgående "lässkicklighetsspiral".¹⁸

Medvetenheten om problematiken mellan frivillighet och ett visst behov av styrning/inspiration till saker man inte känner till är stor bland både fritidsledare och bibliotekarier. Den linan verkar de balansera på dagligen. En fritidsledare sa under intervjun: "Det fria valet blir inte fritt om man inte kan några alternativ... Om man till exempel inte har läsning med sig som kultur, kan man inte välja det." Ett intressant exempel på hur tvång kan leda till ny lust är kulturprojektet inom Östersunds FK som Karin Wahlén berättade om under ett av utbildningstillfällena.

¹⁸⁾ Andersson, Jonas (2015). *Med läsning som mål*, s. 20.

Läsfrämjande bara för killar

Inriktningen mot killar har upplevts som problematiskt bland de intervjuade. Både folkbibliotek och fritidsgårdar har svårt att släppa perspektivet att nå ut till alla. Frågan om man motarbetar sig själv när man arbetar med projekt som inriktar sig på en specifik grupp och exkluderar andra, uppstår. Man kanske kunde ha jobbat med killars läsning mera "under cover" så att det inte kolliderade med andra prioriteringar? Ofta har fritidsgårdarna en agenda att nå fler tjejer. Det studieförbund som deltog hade definitivt målsättningen att nå tjejer när det gällde musiken. Det har känts konstigt att säga nej när tjejer har velat följa med på författarbesök et cetera. Ofta har man valt att inte vara tydlig med att det är ett projekt för killar, men man har ändå valt att på olika sätt ha en "killig" inriktning. Några räknar upp fördelar med att ha med bägge könen i läsfrämjandeaktiviteter. Men det finns också förståelse för att det kan vara nödvändigt med läsprojekt för killar.

Tydligt är att de problem som killar har med läsning är ganska obekanta i fritidsvärlden. Biblioteken på olika nivåer har en viktig informationsuppgift när det gäller det.

”Det är viktigt att inte generalisera för mycket och se killar som en homogen grupp”, menar projektledaren.

Litteratur för killar

”Literacy svarar mot behov som är olika för olika människor, men som alltid är kopplade till deras vardag”¹⁹ skriver Catarina Schmidt. Det kan också tolkas som att litteratur som är möjlig att identifiera sig med borde ha goda chanser att uppskattas. Identifikation har varit en ledstjärna vid inköpen enligt projektledaren och i flera uttalanden från bibliotekarier och fritidsledare. Böcker har köpts in till projektet oftast med utgångspunkt i den typ av böcker som killar erfarenhetsmässigt brukar välja på bokprat. Men ”Det är viktigt att inte generalisera för mycket och se killar som en homogen grupp”, menar projektledaren. Man har också köpt in ett bredare sortiment med pysslböcker, trolleri och spökhistorier. På en fritidsgård hade personalen den uttalade ambitionen att utesluta stereotypa killböcker, och ifrågasätta machokulturen.

De böcker som använts mest i bokcirkelarna är Jag är Zlatan i samarbete med David Lagercrantz och När jag inte hade nåt av Ison Glasgow i samarbete med journalisten Emil Arvidson. Den bok som lästes högt i Karlskoga var Sara Lövenstams Flicka försvunnen som är en lättläst version av Sanning med modifikation. På Haga fritidsgård lästes spökhistorier, bland annat ur Helt magiskt av Märten Melin. Det ses av alla som viktigt att böcker finns i miljön på ett självklart sätt och över lång tid, som ett slags lågintensivt ställningstagande. En möjlighet, som praktiserades i Karlskoga, är att koppla läsning till starka intressen som till exempel att ta körkort.

¹⁹⁾ Schmidt, Catarina, s. 58.

*Arbetet med bokcirk-
lar visar hur viktigt det
är att ha en relation till
ungdomarna när man
introducerar en verk-
samhet som de inte är
särskilt förtrogna med.*

Möjligtvis kunde litteraturen ha haft en mer framskjuten plats i projektet. Fler titlar skulle kunna ha lyfts fram tydligare och förslag till aktiviteter kopplats till dem. På några ställen har ett aktivt litteratururval gjorts och det verkar ha fungerat bra. Om inställningen till att läsa överhuvudtaget är sval kan det vara lättare att gå rakt på litteraturförslagen och hoppa över den sega läsa-eller-inte-läsa-diskussionen.

Bokcirklar

Att skapa situationer där samtal om litteratur förekommer verkar vara grundläggande för att skapa förståelse och mening i läsandet. ”I den tolkande process som läsningen av olika texter utgör är mötet med andras tolkningar avgörande för att vi ska komma vidare med vår egen” skriver Catarina Schmidt.²⁰ Aidan Chambers var kanske först med att understryka hur fundamentalt viktigt det är att samtala om det lästa för att förstå det på djupet och göra det till sitt eget.

Bokcirkarna i Baronbackarna verkar ha varit möjliga att iscensätta tack vare den tidigare integreringen av fritidsgård/bibliotek där böcker och läsning ingick som en naturlig del. Det hade varit väldigt intressant med en utvärdering av den gamla verksamheten som sedan pekat fram mot en utveckling. Fritidsledaren och bibliotekarien tycker att det har varit svårt att mäta resultat av den gamla verksamheten på kort sikt, det är först nu som de blivit medvetna om vilken roll den tidigare verksamheten spelat. Arbetet med bokcirkarna visar hur viktigt det är att ha en relation till ungdomarna när man introducerar en verksamhet som de inte är särskilt förtrogna med.

En erfarenhet från de bokcirklar (Baronbackarna) och bokcirkelliknande verksamheter som förekommit (Karlskoga), samt högläsningstillfällen på fritidsgården i Haga visar att det kan vara svårt att bedriva återkommande verksamheter på bestämda tider på gårdarna. Kortare texter efterlystes som går att använda vid improviserade engångstillfällen.

Högläsning

Intressant är att de fritidsledare som har gått mest i klinch med ungdomar och böcker har beslutat sig för att läsa högt, trots att det inte var planerat från början. Flera positiva röster om högläsning och exempel på hur det praktiserats har också kommit fram i intervjuerna. Chambers skriver: ”När vi lyssnar till högläsning förbereder vi oss ... att läsa på egen hand.” Han menar att när vi lyssnar på högläsning – som ju innebär ett möte med skriven text – slappnar

²⁰⁾ Schmidt, Catarina, s. 59.

Flera positiva röster om högläsning och exempel på hur det praktiserats har också kommit fram i intervjuerna.

vi av och lägger över ansvaret på den som läser. Vi ska inte prestera och är inte hotade men vi får ändå möta det skrivna ordet, som vi annars kanske har svårt att avläsa.²¹ I intervjun med Malik och Musab uttrycker de just att det var mysigt och avslappnat att lyssna på högläsning. Här har vi en del fördomar mot 13-14-åringar att bearbeta. I Den meningsfulla högläsningen skriver Anne Marie Körling: "Det är så mycket som kommer gratis med högläsning, grammatik, skriftmedvetenhet, form och genrer, inlevelse med känslor, språk att uttrycka sig med, förmågan att byta perspektiv, turtagning, fantasi, kreativitet." I Varberga/Haga var det positiva erfarenheter av högläsning av spökhistorier och bibliotekarien hade praktiserat högläsning även i andra sammanhang där ungdomarna läst högt själva. Hon berättar att det blivit konkurrens om vem som skulle få läsa högt!

Högläsningen kan ses som ett svar på en av de tio punkterna som låg till grund för projektet som efterlyste mer modeller för social läsning:

- ♦ Det tysta, egna läsandet är en tämligen asocial aktivitet om man jämför med att titta på videofilmer eller tevespel. Vilka modeller och metoder för social läsning kan stimulera?

Aktivitetslistan från förundersökningen

Bland de tio punkterna som förundersökningen föreslog fanns flera intressanta punkter som inte undersöktes, bland annat att använda nya medieformat som dator- och TV-spel för att utveckla nya litteraciteter. Frågan är om den kompetens som krävts för att genomföra det förslaget verkligen hade funnits i organisationen. Nya metoder för läsfrämjande som efterlystes kan inte sägas ha undersökts systematiskt. När det kom till kritan blev det traditionella metoder som högläsning som användes. Men högläsningen kan ses som en social aktivitet kopplad till litteratur som sagt och passar därmed i en ny kontext.

Den samverkan mellan fritidsgårdar och folkbibliotek som etablerats kan också sägas vara en gammal metod som får nytt liv i en ny kontext i ett landskap där medvetenheten om problem med läsförståelse är på en helt annan nivå än när samverkan tidigare praktiserats.

²¹⁾ Chambers, Aidan, s 65.

Sammanfattning och framgångsfaktorer

Anslaget till Läs, bro'! var ganska storslaget men när det tog form blev projektet betydligt blygsammare. Idén med samverkan mellan alla verksamma parter på fritiden var väldigt bra och tanken med gemensam utbildning för alla aktörer var också mycket bra, men inte tillräckligt väl förankrat och tydligt organiserat på övergripande nivåer. För att nå målet med strukturerad samverkan mellan folkbildning, folkbibliotek och fritidsgårdar hade ett starkare samarbete på regional nivå behövts som stöd för lokala insatser. Ändå har samverkan mellan folkbibliotek och fritidsgårdar etablerats på ett positivt sätt som verkar långsiktigt hållbart. Personalen är nöjd, tycker att de fått nya perspektiv på samverkan, och uttrycker att de vill fortsätta samarbetet.

Tyvärr gick det inte att få med studieförbunden i lokalgrupperna utom på en plats – där det däremot fungerade. Man kan bara önska att det leder till utökat samarbete kring läsning och musik i andra sammanhang och i andra kommuner.

Det faktum att läsfrämjande diskuterats i en gemensam sektorsövergripande referensgrupp i länet är en bra start-

punkt för nya former av samarbete. Som projektplanen visar finns stöd för ett sådant samarbete i alla tillgängliga planer på regional nivå. Stöd finns även på nationell nivå i form av gemensamma mål för läsfrämjande, bibliotekslag och aktiva insatser från regeringens sida med läsdelegation, läslov med mera.

Utbildningsprogrammet genomfördes inte i detalj, vilket till en del kan skyllas på att det konkreta stödet för projektet på chefsnivåer var ganska dåligt. Resurser fattades för att kunna delta i utbildningen och mer synkronisering hade behövts mellan bibliotekarier och fritidsledare. Men flera seminarier har fungerat bra och varit inspirerande för att kunna genomföra bokcirklar och olika högläsningsaktiviteter.

En faktor som saknades i planeringen var att betona vikten av att ordna *miljöer* som signalerar och inspirerar till läsning. Miljöer uppstod ändå omkring minibiblioteken på fritidsgårdarna och på några ställen fick böckerna bra exponering.

Högläsning är lite överraskande en verksamhet som lyfts som bra läsfrämjande aktivitet på fritidsgårdarna. En traditionell metod som kan sägas ha fått en ny roll och som svarar på ett behov av social samvaro kring läsning.

Högläsning är lite överraskande en verksamhet som lyfts som bra läsfrämjande aktivitet på fritidsgårdarna. En traditionell metod som kan sägas ha fått en ny roll och som svarar på ett behov av social samvaro kring läsning.

Ett viktigt resultat av de intervjuer som genomfördes i den omfattande förundersökningen var att killarna, 13-25 år säger att en av orsakerna till att de slutade läsa var att tips och marknadsföring av läsning upphörde när de började på högstadiet. Samtidigt säger de att de antagligen skulle läsa mer om de fick mer tips och inspiration. Det är en stark

uppmaning till att öka läsfrämjande aktiviteter för den åldersgruppen.

Fritidsledare visar sig i projektet ha stora möjligheter att bli bra förebilder och läsfrämjare eftersom de har nära relationer med ungdomar! En förutsättning för det är att de får stöd från litteraturkunniga bibliotekarier. En annan förutsättning är att de får utbildning.

Om man roar sig med att försöka skapa en formel för läsfrämjande från erfarenheterna i Läs, bro'! där x = ökade kunskaper och intresse för läsning, så kan formeln se ut såhär: $x = r \times l$. r står för relation mellan målgruppen och läsfrämjaren och l för litteraturkunskaper som är relaterade till målgruppen.

Att arbeta med läsfrämjande i ett medielandskap där förändringens vågor ständigt går höga innebär nog att det blir nödvändigt att krångla sig upp på surfbrädan med litteraturen i famnen!

Referenser

Andersson, Jonas (2015). Med läsning som mål. Om metoder och forskning på det läsfrämjande området. Kulturrådets skriftserie 2015:3 http://www.kulturradet.se/sv/publikationer/_/Med-lasning-som-mal/

Biblioteksbladet 08/2016, Tema: läsfrämjande

Bibliotekslag (2013:801) http://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801

Chambers, Aidan, (2014) Böcker inom och omkring oss. Stockholm, Gilla Förlag

Digital och traditionell läsning Analys av olika elevgruppers läsning utifrån PISA 2009. (2013) Skolverket.

Enemark, Anna & Poulsen, Ann Kathrine (2008). Fremtidens biblioteksbetjening af børn. Kbh, Biblioteksstyrelsen.

Förordning (2015:218) om statsbidrag till folkbildningen.

Hedenström, Solveig & Lundgren, Lena (red.) (2011). Litteraturhus: rum för läskonster. Slutrapport 2 från projektet Läskonster. Uppsala: Länsbibliotek Gävleborg Uppsala.

Körling, Anne - Marie, (2012), Den meningsfulla högläsningen, Natur och Kultur.

Lundgren, Lena (2007). Rum för barn – möjligheternas bibliotek. Borås. Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap. Konferenspaper.

Läsa för livet - Litteraturpropositionen 2013/14:3 <http://www.regeringen.se/rattsdokument/proposition/2013/09/prop.-2013143/>

Läsandets kultur - Slutbetänkande av Litteraturutredningen (SOU 21 012:65) <http://www.regeringen.se/rattsdokument/statens-offentliga-utredningar/2012/09/sou-201265/>

Molloy, Gunilla (2007). När pojkar läser och skriver. Studentlitteratur

PISA 2015 15-åringars kunskaper i naturvetenskap, läsförståelse och matematik. (2016) Rapport 450, Skolverket, Stockholm.

Projektplan Läs, bro'! (2014) <https://www.regionorebrolan.se/sv/Regional-utveckling/Kultur/Regionbiblioteket/Las-framjande/Las-bro-/Las-bro-dokument/>

Schmidt, Catarina (2013). Att bli en sån' som läser: barns menings- och identitetsskapande genom texter. Diss. Örebro: Örebro universitet, 2013.

Unga män och pojkar läser – rapport från en förstudie. <https://www.regionorebrolan.se/sv/regional-utveckling/kultur/regionbiblioteket/lasframjande/unga-man-och-pojkar-laser/>

Bildförteckning

Framsida Noel läser. Foto Jerry Eriksson

Sid 7 Läsande killar Kumla. Foto Eva Carlbom

Sid 8 Playing-video-games. Foto Public Domain Pictures

Sid 10 Innebandy på Aktivitetshuset i Kumla

Foto Linda Berg Ottoson

Sid 12 Ison Glasgow och bokklubben från Baronbackarna

Foto Katarina Möller

Sid 15 Niklas Krog besöker Hallsbergs fritidsgård

Foto Anne Karlsson

Sid 16 Linda bokpratar. Foto Eva Carlbom

Sid 17 Personal på Hallsbergs bibliotek och fritidsgård

Foto Linda Berg Ottoson

Sid 18 Ungdomshörnan Kumla bibliotek

Foto Eva Carlbom

Sid 20 Fritidsgården Skrantas boklåda (Karlskoga)

Foto Linda Berg Ottoson

Sid 21 Ison Glasgows bok. Foto Katarina Möller

Sid 23 Minibibliotek Kumla fritidsgård

Foto Linda Berg Ottoson

Sid 24 Ison Glasgow och Eyra Education i samtal med

Linda Berg Ottoson (Med språket som livlina,

den 5 mars 2015). Foto Elisabet Brynge

Bilaga 1

Intervju med personal, Baronbackarna och bokcirkeldeltagare

Intervjuade: en representant från biblioteket (numera bibliotekarie i Vivalla), en fritidsledare.

Baronbackarna är en förort, byggd på 1950-talet. På 90-talet flyttade många från gamla Jugoslavien som flytt Balkan-kriget, många av dem bor fortfarande kvar. Nya grupper kommer nu från Syrien, Somalia mm. Baronbackarna ligger nästgårds till Vivalla - ett omskrivet så kallat problemområde. "52:an" som kultur/fritidscentret i Baronbackarna kallas, har tidigare varit ett integrerat bibliotek/fritidsgård, en verksamhet som påbörjades 2011. Det har påverkat resultatet i projektet Läs, bro på ett påtagligt sätt.

Samverkan mellan fritidsgård och bibliotek har alltså funnits sedan 2012. Boksamlingen var då spridd överallt i lokalerna. Ungdomarna tänkte inte på 52:an som en fritidsgård eller ett bibliotek och ett bibliotek, de tyckte det var självklart att det var en mix. Personalen bestod tidigare av sex fritidsledare och två bibliotekspersonal. Besökarna på fritidsgården hade alltid tillgång till böcker, använde dem i skolarbetet mm. Men de två senaste åren när reparationsarbete pågått har det inte funnits böcker eller bibliotekspersonal på gården. Bibliotekarien som deltagit i Läs, bro'! var en av dem som tidigare jobbade på 52:an tillsammans med fritidsledaren (som fortfarande jobbar där) och var ihågkommen bland ungdomarna. Man har haft stor nytta av att personal och ungdomar kände varann sen tidigare.

Biblioteket ska återuppstå efter renovering i form av ett serietek, men på vilket sätt vet inte de intervjuade. Tidigare hade bibliotek och fritidsgård ett tydligt politiskt uppdrag. De har alltid samverkat med familjecentralen, som nu har fått ett nytt läsfrämjandeuppdrag. Familjecentralen vänder sig till hela familjer och har även ett läsuppdrag. Regionbiblioteket stödjer verksamheten med utbildning med mera. I Baronbackarna finns en områdesgrupp, vilket de två intervjuade tycker är bra. Man knyter kontakter och kan komma på idéer till verksamheter; de ger exempel på att de lyft fram bibliotekets möjligheter i olika situationer. Områdesgruppen ger beredskap för problemsituationer. En fråga uppstår: stadsbiblioteket har i uppdrag att samverka med övriga kommunala verksamheter kring läsfrämjande, frågan är om även fritidsgårdarna har ett läsfrämjandeuppdrag på samma sätt som familjecentralen.

De poängterar att det varit väldigt viktigt för det jobb de gjort att de kände varann väl och var vana att jobba ihop. Fritidsledaren tycker att läsfrämjande ligger nära till hands i hennes yrkesutövning och att det passar in i hennes professionella roll (för bibliotekarien är det ju en självklarhet). Båge poängterar hur viktigt läsning är för språkutveckling och kunskapsinhämtning. Tillsammans har de bland annat jobbat med att barnen - som ju mestadels inte kommer från Sverige - ska lära känna Pippi, Emil och andra Astrid Lindgren-figurer, som var helt okända för barnen. De har visat film och läst högt.

Bibliotekarien har deltagit i alla utbildningstillfällen, medan det har varit lite svårare för fritidsledaren att hitta tid för att komma iväg. I och med att läsfrämjande inte är reguljär verksamhet på fritidsgården kan det vara svårt att få gensvar och hitta utrymme. Bortsett från tidsproblematiken är de nöjda med all utbildning. De nämner ett seminarium om bokcirkel med Katarina Kuick och ett tillfälle när de mötte Ison Glasgow och Johan Unenge. Bokcirkelgruppen fick tillfälle att träffa Ison vilket ökade läsmotivationen.

Apropå att projektet bara vänder sig till killar så tycker de båda att det är ganska knepigt. Det kanske hade varit lättare att locka killarna om tjejerna hade fått vara med? De börjar ju intressera sig för tjejer i den åldern. I idrottsprojektet Läs-kickar, som löpte parallellt, var både tjejer och killar med. När Ison kom var det några tjejer som ville vara med, och det kändes konstigt att säga nej. Men när det gäller bokcirkeln var det kanske bra att det bara var killar med i den. Angående skolans respektive fritidens roll för läsfrämjande så tror de att man kan upptäcka brister när man umgås så nära med ungdomarna som man gör på fritidsgården. En del saker passerar kanske under radarn i skolan. Fritidsledaren har upplevt att barn kan vara bra på att läsa mekaniskt, men inte förstår innebörden av det lästa. Dåligt ordförråd är också vanligt.

När det gäller att kunna dra fördel av att jobba med läsning på fritiden så upplevs det delvis som svårt. Det blir

konkurrens med annat, spela fotboll, vara med kompisarna och sånt som lockar mer. Intryck är att Vivallaskolan jobbar mycket med läsning och att det även resulterar i fritidsläsning. Direkt efter skolan kommer många och frågar efter böcker på folkbiblioteket i Vivalla.

På 52:an bestod projektverksamheten i Läs, bro'! av två bokcirkel med killar 13-14 år. Deltagarna valdes ut aktivt och tillfrågades om de ville vara med. De började först med Ison Glasgows bok, och fortsatte med en lättläst variant av Zlatan som bibliotekarien valde. Tanken var att de skulle kunna identifiera sig med "hjältarnas" bakgrund. Ungdomarna skulle läsa både på gården och hemma. Projektverksamheten handlade här enbart om bokcirkel. Det innebar även gåvoböcker till cirkeldeltagarna. Pojkarna var rädda om gåvoböckerna, läste ibland i sina exemplar på gården, men lämnade dem för förvar på kontoret när de gjorde andra saker. På 52:an jobbar man med ett poängsystem och killarna fick också poäng när de läste, vilket nog var viktigt. Poängen kunde användas för att få följa med på resor till fjällen eller till västkusten. De fick läsa ett stycke till varje gång som de sen pratade om och projektledarna ställde öppna frågor. Det var lite svårt att få dem att läsa hemma. Så småningom började de med högläsning. Det visade sig också att en av pojkarna hade svårigheter med läsningen. Då erbjöd de honom en Daisy-bok. Projektledarna (bibliotekarien och fritidsledaren) säger att om de skulle fortsätta

med bokcirklar skulle de antagligen välja kortare texter som var avslutade varje gång. Då kunde det också komma spontanbesökare. Ibland blev det ändå lite mekaniskt. Killarna tyckte det var jättemysigt att bli lästa för och grävde ner sig bland kuddarna för en mysstund. De hade ett särskilt rum som de släckte ner och plockade fram kakor och saft. De fanns en världskarta som visade sig skapa mycket samtalstillfällen. När de läste Zlatan-boken visade de också filmsnuttar från Youtube från hans karriär. Pojkarna tyckte det var väldigt kul att prata med projektledarna - som var vuxna - om allt möjligt som man antagligen inte talar med kompisar om. Det var lite mörkt med mysbelysningen och bibliotekarien hittade på att ha pannlampa när hon läste. Ibland hade killarna också pannlampa, vilket var fnissigt. Att de lyckades med att få så positiv stämning beror förstås dels på erfarenhet och förmåga att skapa den, samt att killarna kände sig så trygga.

Angående att jobba med förebilder som pappor, nämner de att i den tidigare verksamheten där de fanns småbarnsavdelning kom papporna ofta med barnen, satt och pratade och läste högt. Miljön, kombinerad fritidsgård/café/bibliotek understödde ett sånt beteende. När projektledarna ska motivera barnen att läsa talar de om språk- och kunskapsutveckling. De kan också tala om att man lär sig hur andra har det. De menar att fritidsgården är ett ställe där man har

tillfälle att sitta ner och prata på ett annat sätt än på vanliga bibliotek - en bra förutsättning för läsfrämjande. Högläsning är också i hög grad en social aktivitet, som inbjuder till samtal och ger gemensam upplevelse.

Avslutningsvis: det är viktigt att avsätta tid för planering, utbildning och annat för fritidsledare. Det är svårt att få det att ingå i fritidsledarjobbet, speciellt vad gäller tidsutrymme, men även på andra sätt.

Bäst med projektet: "Bra med bokcirkarna och högläsningen. Tror att det inte är lika främmande med läsningen efter det. Högläsningen är en introduktion till läskulturen".
 "Tror att killarna har mått väldigt bra av bokcirkarna."
 "Bra med delat ansvar biblioteket fritidsgården. Killarna kom varje gång".

Intervju med Malik och Musab, två bokcirkeldeltagare från Baronbackarna.

Hur är livet i Baronbackarna, vad gör ni?

Det som finns att göra är mest att gå till fritidsgården. Man går ut, man chillar, går till Coop som är nära eller till kiosken. Man går i skolan här eller inne i stan, då tar man buss. Musab går i engelska skolan. Allt är ganska nära. Om vintern är det mycket tråkigare än om sommaren, då det finns det utegym, fotbollsplan med mera. De åker båda skidor, slalom och snowboard.

De har bott i Baronbackarna sen 2008 och 2009. Musab är 14, Malik 13. Malik pratar azerbadjanska, hans föräldrar kommer från Azerbadjan. Musabs föräldrar kommer från Jordanien och han talar även arabiska. Musab har tre syskon, Malik två äldre bröder. Malik är född här och Musab kom hit när han var 1,5 år.

Vem är bäst på svenska hemma?

Bägge tycker att det generellt är så att barnen är bättre på svenska än föräldrarna. Malik tycker att hans äldre bror är bättre än han. Hans mamma kan många ord men är dålig på uttalet. Han tycker att hans pappa som är tandläkare och har egen firma, är bra på svenska: "Han kan många svåra ord och lär sig av sina patienter".

Känner ni er som svenskar?

"Både och" säger bägge. När de är utomlands säger de att de är från Sverige. När de åker till det andra hemlandet säger

de också att de är svenskar. Folk hör att grammatiken och uttalet på det andra språket inte är korrekt. Malik: "ibland tror folk att man har nån dialekt och kommer från någon annan del av landet, men sen hör de att man är från utlandet". Musab: "Det känns inte konstigt för man ska ju inte bo där, bara chilla". När man kommer till det andra landet är det föräldrarna som är bäst på det språket. Det känns att det är Sverige som de betraktar som sitt huvudsakliga "hemland".

Läser ni på ert hemspråk i skolan?

Musab gör det, han har också flera kompisar som han talar arabiska med. Malik har inte hemspråksundervisning. "Azerbadjanska är kanske för ovanligt" tror han. Han har heller ingen kompis att tala det språket med. Malik nämner att han kan flera olika språk, bla ryska som man var tvungen att tala i Azerbadjan. Musab går ju i engelska skolan och pluggar för övrigt spanska.

Om man säger läsning, vad tänker ni på då?

Böcker säger bägge först. Malik menar att läsning är nåt som är typiskt för Sverige där det finns många författare som till exempel Astrid Lindgren. Han tycker att det är speciellt för svenska samhället – att vi läser mycket. I den andra kulturen är det mera muntlig kultur. Man berättar och läser tidningar och pratar. Men det finns ändå mer böcker än datorer i den andra kulturen. Alla familjer har inte datorer där. Malik läser mer hemma än i skolan tycker han, på sociala medier, Aftonbladet etc. Musab håller med,

han läser alltmöjligt. Malik är fotbollsintresserad och går in varannan timme och kollar vad som står om hans favoritlag.

Om man frågar: läser du böcker? Vilken slags böcker tänker du på då?

Skönlitteratur, först. Malik tänker på sin svenskalärare. Musab kommenterar att det finns olika sorters böcker: fantasy gillar han. De säger bägge att de läser böcker, men inte för att det är kul främst. Man får många böcker i skolan. Då ska man läsa hela boken och sen göra en uppgift, berättar Musab. "Men när du läser hela boken blir du intresserad och tänker att du ska läsa nästa bok om det kommer någon".

Hur funkade bokcirkeln?

Bra, säger bägge spontant. Det var lite svårt att passa tider. Men när man väl kom dit var det bra. Katarina läste högt vilket var bra. Malik tyckte det var bra att växla om med egen läsning hemma och högläsning på gården. Det är skillnad på att lyssna på högläsning och läsa själv menar bägge. Musab: "Högläsning, då fattar man det viktigaste, men man läser noggrannare när man läser själv, man är mer koncentrerad." Men Malik tycker att han glömmar snabbare när han läser själv. "När man lyssnar går det in i hjärnan, men när jag läser själv glömmar jag bort mycket. Jag läser ganska snabbt och sen är det borta."

Är det så att det blir som en film i huvet när ni läser?

Malik: "Ja man fantiserar".

Läser ni när ni är lediga?

Musab: "Ja varför inte" Malik: "Jag läser sånt som jag är intresserad av. Jag läser mycket sport och nyheter". Musab läser som sagt ganska blandat. Han kollar hela tiden till exempel om nya telefoner men också om fotboll, speciellt Real Madrid. Musab var med i bokcirkeln och läste om Ison Glasgow. Han tycker att han kunde identifiera sig delvis med hans levnadshistoria.

De tycker att det är bra att biblioteket kommer tillbaka till fritidsgården. Musab tänker ta körkort för moped och då måste man plugga ganska mycket. Han åker nu till stadsbiblioteket för att låna vilket är ganska långt. Han tyckte det var bättre när biblioteket på Baronbackarna var öppet, då kunde man beställa böcker här.

Är det bra att det finns verksamhet som bokcirkel på fritidsgården?

Musab: "Ja, det är ganska lugnt". Det är ganska mycket spring och rörigt på fritidsgården men när det är bokcirkel är det lugnt tycker bägge. Det är annorlunda och man får sitta och chilla.

Musab var med i bägge bokcirkeln, men Malik fick inte vara med i den första - som han hade velat - då var han för ung.

Bilaga 2

Varberga/Haga

Intervjuade:

En fritidsledare och två bibliotekarier.

Förutsättningarna för att genomföra projektet har varit väldigt svåra på biblioteket i Varberga och fritidsgården i Haga. På biblioteket i Varberga finns ingen lugn vrå att sitta och läsa och personalsituationen har varit turbulent. Hagas nya fritidsgård brann ner och den nya provisoriska lokalen fungerade inte heller bra. Bibliotekarierna blev utbytta två gånger och sista gången kom en helt oerfaren person.

Om samverkan: De har uppfattat det som att de fick direktiv om att samverka bara skulle ske mellan fritidsgården/biblioteket. De tror säkert att det hade funnits även andra aktörer att samverka med. Brickebacken ligger dörr i dörr med skolan. Kyrkan hade kunnat vara en jättebra idé. "Men närheten till biblioteksverksamheten är kanske störst", menar fritidsledaren. Apropå idrottsföreningar så pågick ett annat projekt samtidigt med idrotten som skapade en del förvirring angående förhållandet mellan projekten. Samverkan på ett personligt plan har fungerat väldigt bra, och de har haft bra kommunikation.

När det gäller de olika professionerna tycker de att fritidsledare och bibliotekarier kan ha lätt för att hitta varann, men det känns lite främmande att som fritidsledare jobba med läsfrämjande. "Vi är inte de som är kunniga inom området även om vi kan lyfta fram det". "Boken har ganska låg

status på fritidsgården. Man ser aldrig nån fritidsledare som sitter och läser. Att läsa är mer en ålagd skoluppgift". Ändå fanns en stor öppenhet från början. "Vi jobbar i ett mångkulturellt område i Örebro. Vilket gör att om vi ska jobba med läsfrämjande så behöver vi verkligen en resurs som kan hjälpa oss i processen att få barnen att förstå också."

Utbildning: Deltagarna har varit på några utbildningstillfällen. Den bästa var Katarina Quick som talade om boksamtal och använde Shaun Tans bilderbok. Alla är överens om att just det var jättebra. Kvällen med idrottsledaren från Östersund, Karin Wahlén var också bra. Speciellt imponerande att spelarna tog med sig den nya kulturvanan till ett nytt ställe. Författaren som också deltog den kvällen är deltagarna mera kritisk emot.

Att bara vända sig till killar: Det ses som problematiskt. "Killar får så många insatser och resurser, så kommer det ytterligare en insats". Det blir problem på fritidsgården eftersom de jobbar väldigt aktivt med att få in mer tjejer. Av olika skäl (bland annat lokalproblem) jobbade de med fritidsklubben vid högläsningen (10-12 år). Där var det lika mycket tjejer som killar men historierna som valdes kunde passa killar. På fritidsgården är det vanligtvis fler killar än tjejer. Tjejer brukar försvinna i årskurs 7 ungefär.

Apropå killars läsproblem: ”De storläsare som man kommer ihåg är oftast tjejer, men man stöter även på många killar som läser. Sommarlovet i sjuan, det är då det förändras.”

Angående vad som förorsakar motvilja mot läsning: Förmodligen är det socioekonomisk situation som slår igenom. Starkaste faktorn är att det inte finns förebilder, man ser inga män som läser. Det betyder att det är en blandning av socioekonomi och kön. Barnen har samma synsätt som sina föräldrar. Man hör ofta ”skryt” över att man inte läser. Av dagens föräldrar läser kvinnorna men inte papporna, sen går det vidare. I fritidsklubbålder (10-12) både läser barnen och spelar fotboll, men sen tappas läsningen. Om man har med sig hemifrån att det är en möjlighet att läsa kan man lugnt göra bägge delarna. Man behöver inte vara rädd för att tappa kompisar. För alla gäller att grupptricket är väldigt starkt, oavsett vilken miljö man kommer ifrån. Man är så rädd för att vara ensam.

Apropå ungdomarnas läskunnighet; ungdomarna har svårigheter med att läsa av innehållet och klarar inte heller av snabbläsning, de måste läsa allt. Svårt att verkligen förstå, man bara upprepar.

Om aktiviteter i projektet: Det har inte funnits resurser för att genomdriva projektet menar gruppen som på den punkten är mycket kritisk. Det är viktigt att man känner till ungdomarnas kultur och

verkligen är intresserad av den, till exempel musik. Gäller att kunna komma med alternativ också och ha några idéer. ”Det fria valet blir inte fritt om man inte kan några alternativ. Vad kan man göra?” ”Om man till exempel inte har läsning med sig som kultur, kan man inte välja det.” Men man får inte bara peka, det måste bygga på delaktighet också. Att jobba med ”fasta aktiviteter” och bestämda tider är ett sätt att styra och skapa struktur.

De har haft högläsning vid 4-5 tillfällen. ”Om ett nytt verksamhetsområde ska etableras behöver man lång tid på sig. Det där med att sitta och lyssna, fast man inte sitter i skolbänken behöver ungdomarna träna på.” Ändå tyckte de att det var kul att lyssna på spökhistorier när de vant sig. Det är lättare att jobba med 10-12-åringar som lätt hakar på och är entusiastiska. Då kan till exempel biblioteksbesök lätt göras till en aktivitet.

Om förebilder: Gruppen understryker att det är mycket viktigt. ”Om de inte ser pappa läsa, eller nån fritidspedagog – ingen i deras omedelbara närhet – så blir det inget alternativ.” Väldigt många föräldrar har missat att det behövs förebilder. ”De läser för barnen när de är små och uppmuntrar till läsning, men glömmer bort att vara förebilder sedan.” Ingen i gruppen har jobbat specifikt med läsfrämjande/förebilder, men kan tänka sig att göra det i framtiden. ”Man borde involvera manliga fritidsledare.” En vanlig problematik är att många saknar pappor. Om

det inte finns några pappor blir det svårt att involvera dem. "Det blir extra viktigt att alla i personalgruppen är delaktiga så att barnen får se både sidorna. Att barnen inte bara ser manliga ledare spela fotboll och kvinnliga ledare sitta och läsa/pyssla."

Litteratur: När de köpte in böcker köpte de bredare än det som sas i förundersökningen (humor, idrott/sport, krig, fantasy och faktaböcker). De köpte in trolleriböcker och allt möjligt, jätteblandat. De köpte både till fritidsklubben och fritidsgården. Det är lätt att tänka onödigt stereotyp när man väljer böcker och till exempel "ta den där förortsboken". "Bara för att jag bor i Vivalla är det inte säkert att jag vill läsa en bok om en Stockholmsförort. Det är inte samma sak." Man kanske är helt nyanländ och inte vet nånting alls om förorter. De har inte använt Zlatan och Ison-böckerna. De har läst spökhistorier. Till exempel Helt magiskt av Mårten Melin. Det var bra för att det fanns naturliga brytpunkter, eftersom ungdomarna inte orkade sitta och lyssna så länge. Det var ändå svårt att hitta bra material. Finns mycket spökhistorier men ganska få som verkligen passar i sammanhanget. "Det saknas korta bra historier för ungdomar." De säger att de medvetet valde bort stereotypa killböcker eftersom de jobbar mycket med att få bort machokulturen. "Zlatan är ju verkligen en förebild för många, killarna sätter upp sitt hår som han med mera." "Kan man göra nåt bra av hans budskap då är det bra. Det gäller att man ser den biten, att han utvecklas och aldrig ger

sig." "Messi-boken (Lionel Messi, argentinsk fotbollsspelare) och Zlatan-boken är väldigt olika. Messi fick allt gratis från början, medan Zlatan fick kämpa."

Hur motiverar man till läsning? "Man vill inte vara för styrande för då blir det motsatt effekt." Hellre att man sätter sig med en bok och sätter bollen i rullning. De ska gå på sitt eget intresse. Man får inte kritisera för rakt på, hellre fråga, "men hur tänker du nu?" Bibliotekarierna menar att de har ganska korta möten, det blir inte tillfälle till samtal och uppföljning på samma sätt.

Högläsning: "Högläsning funkar ofta. Man kan till exempel ta till det när de är helt uttråkade på alla appar och annat." En av bibliotekarierna har varit med om att det blivit tävling om vem som ska läsa högt. Och då var det även ganska stökiga barn med. Men det var barn som hon kände väl och hade träffat i ca 1,5 år vilket hon understryker. Ett sätt att motivera är att själv göra. "Visa att det är möjligt att läsa. Det påverkar helt säkert!"

Dataspel är det mycket prat om och stort intresse för på gården. Men det är inte erkänt som nåt som är bra därför ligger man lågt med det. Spela fotboll är coolt men inte spela dataspel. Det blir en helt annan grej om det handlar om fotbollsspel. Då vill alla vara med. De spelar jättemycket Fifa. 97% av spelen gäller Fifa. De tror att sociala medier och tv-spel är det som konkurrerar med läsning,

inte dataspel. Om man spelar WOW (World of Warcraft) har man större integritet, eller undviker det sociala spelet på gården. Mest äldre ungdomar. Alla har inte det hemma. Kanske bara finns en dator och man har småsyskon etc. Nu är det åldersgräns i Brickebacken, 18 år. På barndatorerna är det 16 år. Apropos litteratur finns alla Minecraft-böcker som lånas mycket. Handböcker finns som lånas av lite yngre killar.

Apropos marknadsföring: Det är inget man tänkt mycket på eftersom projektet var "inbäddat" i verksamheten.

Bäst och sämst: Det hade varit bra att ha gemensam utbildningen, men det fanns aldrig tid. Ibland kunde fritidsledarna men inte bibliotekarierna och tvärtom. Det blev ingen gemensam plattform som det var tänkt på det sättet. "Gäller att kunna synkronisera schemana, då hade man kanske jobbat ihop på ett annat sätt." Problemet med att få tiden att räcka till och personalflyttningar verkar ha varit genomgående." Vi fick jättebra kontakt på en gång men fick inte möjlighet att utveckla det." "Vi har flytande bestånd och flytande personal." Men det finns optimism och lust inför framtiden: "Vi har jättemycket idéer för det kommande."

Bilaga 3

Hallsberg

Intervjuade:

två representanter från biblioteket varav en arbetar på skolbibliotek.

I Hallsberg har ett samarbete inletts mellan biblioteket och fritidsgården som tidigare ej funnits. Personalen tror att det skulle vara möjligt att även få med studieförbunden i arbetet. Biblioteket arbetar ju traditionellt med läsfrämjande, men även fritidsgården tycker att det känns naturligt. När det gäller att bedöma hur mycket tid som avsatts tror de att bibliotekspersonalen arbetat ca 50 timmar med projektet medan fritidspersonalen kanske 40 timmar allt som allt.

En av de två har deltagit i alla föreläsningar även den om bokcirklar. Hon tycker att killar i åldern 10-18 är en svår målgrupp för biblioteket - de kommer vanligtvis inte dit. Därför hade det varit mer relevant att fritidsgårdspersonalen deltagit i tex bokcirkelseminariet, eftersom bokcirkel innebär att arbeta direkt med ungdomarna. Apropå att projektet vänder sig till killar på fritiden så är det problematiskt till exempel nu när man ska ha författarbesök. Det känns konstigt att bara bjuda in killar. I en bokcirkel däremot känns det mer naturligt att separera.

De båda tror att social tillhörighet slår igenom starkare än kön när det gäller om man gillar läsning. Angående att dra nytta av att projektet handlar om fritidsläsning är det svårt att hitta bra ingångar när läsning associeras med

tråkigt skolarbete. Det är viktigt med förebilder och de tror att fritidsgårdspersonalen är mer effektiva som förebilder eftersom de känner ungdomarna bättre. Skolbibliotekarien anstränger sig för att hitta tid att sitta och läsa skolbiblioteket där hon jobbar, men det kan vara som svårt som tjej att vara läsande förebild. Apropå att involvera pappor/föräldrar så tror de att det skulle vara lättare för skolan som har mer reguljära kontakter med dem. För biblioteket är det ett bra tillfälle att tala om vikten av läsande manliga förebilder när barnen är nyfödda och föräldragrupperna kommer från BVC.

Litteratururvalet har gjorts i enlighet med det som killarna uttryckte i enkäterna (böcker om humor, sport/idrott, krig och faktaböcker, men även lättläst skönlitteratur och serier). Ungdomsgårdens verksamhet ändrades och blev mer för mellanstadiebarn, så det gjorde nya inköp anpassade till den yngre gruppen. Böckerna har exponerats på fritidsgården på tavellister, alltid med framsidan utåt. Apropå alternativ till Zlatan har det kommit en del böcker som handlar om fotbollsspelare. De nämner också att minecraftböcker och pokémon-böcker går bra. Det har också kommit romaner och andra böcker som handlar om att fastna i spelande, vilket är gångbart. Stephen King (skräck) går fortfarande och fantasy. En av dem rekommenderar böcker från Argasso som har bra historier.

På frågan hur man motiverar killarna att läsa svarar de att de frågar efter intresse och andra böcker som varit intressanta. En upplevelse är att ungdomarna ofta är negativa på ett direkt förslag om läsning, men sen efteråt, kan det hända att de plockar boken i alla fall. Apropå samtal och social interaktion kring läsningen menar bibliotekarierna att det är mera på fritidsgården som det sker. E-böcker tror de på fast det inte förekommit i projektet. "När man läser med lurar syns det ju inte vad man lyssnar på". Det vore bra också med tanke på dyslektiker. Någon speciell marknadsföring har inte gjorts för projektet, men när det blir författarbesök ska Facebook användas.

På frågan om vad som varit bäst/sämst: det är bra är att ett samarbete nu har inletts. Nu finns det verkligen en grund för samarbete. Böcker borde köpas in även i fortsättningen och träffar borde ordnas på fritidsgården. Men det är bättre att fritidsgården arbetar direkt mot killarna eftersom de är på gården och känner dem bättre. Sämst är att tiden inte räcker till. Det är viktigt att cheferna förstår det behovet!

Bilaga 4

Karlskoga

Intervjuade: en bibliotekarie och en fritidsledare

Besökarna på fritidsgården i Karlskoga består huvudsakligen av barn med ursprung i andra länder och många är inte så bra på svenska.

Samverkan har skapats mellan fritidsgårdar och bibliotek på ett varaktigt sätt. Fritidsledaren kan inte minnas att det tidigare funnits samarbete med biblioteket på de sexton år som hon jobbat där. En annan aktör som skulle kunnat vara med i projektet är ABF som biblioteket har mycket samverkan med när det gäller vuxna. Kontakter har funnits med studieförbundet Vuxenskolan men deras krav på att jobba med grupper var ett hinder. Men ändå har projektet gjort att kontakter har tagits som kan bli användbara i framtiden.

Fritidsledaren tycker att läsfrämjande är en naturlig del av arbetet, men att det är långt ifrån självklart för resten av personalen på fritidsgården. Ibland känns det motigt: ”Men ungarna gillar ju inte böcker” kan hon få höra. Flertalet har inget personligt intresse av läsning och kopplar, liksom ungdomarna, läsningen till skolan. ”De har ju läst hela dagarna”. Men själv har hon en annan syn ”Det beror på vad man läser. Man får ta reda på vad ungdomarna gillar, det är ett jobb man måste göra. Läsningen är superviktig för deras framtid, man måste läsa tidningar och böcker och ta reda på fakta, det är så viktigt idag”.

Ison Glasgow besökte Karlskoga, vilket väckte positivt intresse bland ungdomarna, som kom på besöket och anmälde sig

till en bokcirkel. Böcker köptes - men ungdomarna uteblev sedan. Fritidsledaren drog slutsatsen att det var bättre att improvisera och dra igång när alla var där. Hon och bibliotekarien funderar på att använda kortare böcker som fungerar vid ett tillfälle. Andra författare som besökt Karlskoga är Jonas Hassen Khemiri och Jessica Schiefauer och böcker har köpts in i samband med det. Även arabiska böcker har köpts in.

Apropå att projektet vänder sig till killar så har det upplevts som problematiskt: ”Det är ju mest tjejer som läser så man förstår att det satsas på killar, men det blir en liten konflikt.” Det kändes svårt att arbeta exkluderande, något som de annars aldrig gör. När projektet är slut tänker de jobba både med tjejer och killar.

Bibliotekarien och fritidsledaren i Karlskoga tror framförallt att frågan om vilka som gillar att läsa är en generationsfråga och att det är äldre som läser. Det går inte att säga att det handlar om socioekonomisk bakgrund eller kön. De håller med om att killar kan skämmas för att läsa ”det är böigt” är kommentarer man kan få. Därför är det så viktigt med förebilder och att vara ett läsande exempel. De tycker att man kan vara ett exempel oavsett om man är man eller kvinna. Den svåraste utmaningen tycker de är att visa på läsning som inte med nödvändighet är förknippad med skolan. ”Det gäller att hitta den smala vägen in.” Det är viktigt att böcker finns tillgängliga i miljön hela tiden, man måste se det långsiktigt. Fritidsledaren har jobbat mycket med att etablera studier av körkortsboken på gården från att ungdomarna är

16 år. Hon påpekar för dem hur mycket lättare det blir om de börjar i god tid och där finns det mycket engagemang menar hon.

I Karlskoga har fritidsledaren läst högt på gården för ungdomarna. Hon började läsa högt eftersom hon tyckte att ungdomarna var så dåliga på svenska. Boken de läst är Sara Lövenstams Sanning med modifikation. Den har flera teman som ungdomarna kan identifiera sig med, bla invandrare som gömmer sig. Det är viktigt att man känner igen sig menar hon, och det ska vara på riktigt. En annan bok som bibliotekarien nämner som hon tror skulle fungera är "Blodsbröder" av Tommy Deogan. Tyvärr är boken slut och går inte att få tag på. Alla gillar inte Zlatan menar de! Det är bara de sportintresserade. Men Ison Glasgows bok gick också att relatera till. Andra möjliga böcker som bibliotekarien nämner är Martin Schibbys och Johan Perssons bok 438 dagar, liksom Mobergs Utvandarna i lättläst format. Bibliotekarien har köpt in böcker och kommit med dem på kvällarna då hon också tyckte det var viktigt att synas. De har låtit bygga en låda för böckerna som är speciell.

På frågan hur de motiverar killarna säger fritidsledaren att det ska vara lite mys: "Ni får en kaka". I början - locka dem! Idag ska vi läsa en bok, så får ni en bulle sen. Försöka motivera dem. Surar ett tag men sen kommer de in i handlingen. När man väl lockat till sig dem kan man ställa lite krav. Om man inte hittat till läsningen när man var yngre så kan det behövas nåt extra. Ingen har tyckt att det är töntigt att sitta och läsa.

Fritidsledarens uppfattning är att invandrare bryr sig mindre än svenskar om vad andra tycker. De har också ofta högre ambitionsnivå när det gäller skolan, att lära sig språket, att ta vara på möjligheterna. Om nån sitter och läser och förklarar saker gäller det att ta vara på det. Men det är viktigt att hålla kontakten med gården i övrigt så att de samtidigt kan hänga med i vad som händer. Hon har inte särskilt valt ut de som varit med på högläsningen. Hon började med att helt enkelt sitta och läsa själv och sen växte det fram. "Det är viktigt att det syns" menar hon.

Angående marknadsföring säger fritidsledaren: "Jag har tjatat jättemycket! Facebook funkar inte, där är inte ungdomarna. Bibliotekarien har åkt runt och berättat, gjort bokmärken och affischer. Hon menar att det muntliga, "kompis till kompis", gör mer effekt än sociala medier. Hon tycker att hon fått mycket positivt bemötande på gården.

Avslutningsvis är bilden av biblioteket en helt annan nu, menar fritidsledaren, barnen har vant sig och arbetskamraterna. Det känns som om det är möjligt att samarbeta. Men ett stort problem är att det är så katastrofalt tråkigt på biblioteket! Det finns ingen plats för ungdomarna att vara. De har varit där med fritisbarnen, men gör aldrig om det igen! Det skulle inte gå att få med sig ungdomarna dit menar hon. Bibliotekarien håller med om att den fysiska platsen som är så viktig, saknas. Hon säger att stora ansträngningar har gjorts från bibliotekspersonalens sida för att förbättra miljön, men inga resurser finns för ungdomsmiljön.

Bilaga 5

Kumla

Intervjuade: en representant från biblioteket, fritidsgården och ett studieförbund.

I Kumla har samverkan mellan folkbibliotek och fritidsgård funnits redan tidigare och det har funnits olika idéer om samverkan. De relationerna har stärkts och de medverkande (ett studieförbund, folkbiblioteket och fritidsgården) menar att man nu tänker mer aktivt på varandra som samarbetspartners. Ambitionsnivån och medvetandegraden är hög. Alla talar om läsförbättring som något som passar in i verksamhet och målsättning. När det kommer till praktiskt genomförande är det svårare. Alla klagar på brist på tid. Det har lett till dåligt deltagande när det gäller erbjuden utbildning. En förutsättning för fritidsgårdens personal hade varit att de hade kunnat ta med sig ungdomar till utbildningen – då hade tid kunnat avsättas.

När det gäller hur läget är när det gäller killars läsning har projektet blivit en väckarklocka. Visst ha man haft hum om förhållandena, men inte problemets omfattning. Man inser vikten av förebilder och reflekterar över hur man skulle kunna arbeta. Personal och kompisar är det möjligt att jobba med, men pappor känns långt borta. Men det känns självklart att tala med ungdomarna om att det är viktigt att vara manlig läsande förebild i samband med föräldraskap. Biblioteket har ju en möjlighet att tala om vikten av manliga förebilder när nyblivna föräldrar blir introducerade. Studieförbundet har en särskild problematik att tampas med eftersom de försöker motverka att musikbranschen är

så mansdominerad. De har fokus på flickor i vanliga fall. Då känns det kluvet att exkludera flickorna.

När det gäller vilka faktorer som är utslagsgivande för intresse för läsning anser gruppen att det är ett komplicerat problem, men tyngden ligger ändå på en socioekonomisk förklaring. ”en kille uppväxt i akademikermiljö kommer att klara sig bättre än en tjej som inte är det”. En verksamhet man har på fritidsgården för att motverka dåliga förutsättningar är läxhjälp. Alex från fritidsgården poängterar dock apropå lustläsning att ungdomar som inte lyckas i skolan antagligen kommer att prioritera läsning som leder till bättre skolresultat.

Apropå att projektet vänder sig till killar på fritiden tycker studieförbundet att det är en stor fördel. Eftersom det känns lätt att: ”föreina intresset för musiken med böcker, visa att passionen för musiken kan hänga ihop med läsningen”. Men speciellt folkbiblioteket problematiserar att skolan inte är med. När klassen kommer på besök till biblioteket – ny miljö, ny personal – kan det upplevas som ett lustfyllt moment i en annars hårt styrd verksamhet. När man som bibliotekspersonal däremot kommer till fritidsgården kan man mötas av motsatt reaktion som grundar sig i uppfattningen att all läsning hör till skolarbetet: här är vi ju av egen fri vilja, ska vi behöva läsa här också? Mot det kan invändas att många i målgruppen som finns på fritidsgården antagligen inte följer med på biblioteksbesöken. Här finns också förmodligen många som har problem med läsningen.

När det gäller att använda andra medier, anknyta till spelkulturen eller marknadsföra med hjälp av nätet har man inte kommit så långt. Litteraturvalet har baserats på de utsagor som gjordes i den inledande marknadsundersökningen där killarna säger att de gillar böcker om idrott/sport, humor, krig, eller faktaböcker. Man har även köpt in lättläst skönlitteratur och serier. I stort sett har det varit bra. På fritidsgården har böckerna exponerats i bokhyllor överallt. I studieförbundets lokaler i ett rum där man kan sitta och umgås etc. Mest har det handlat om idrottsböcker på fritidsgården. Det har inte varit helt lätt att hitta uppföljare till Zlatan-boken (Lagercrantz) även om det finns. Motivationen att läsa handlar för killar ofta om att det ger status att vara kunnig inom något område. Det är väldigt uttalat tex när det gäller boken om Zlatan. Böcker har en stark ställning som källor, det intygar både studieförbundet och fritidsgården. Ungdomarna är mycket medvetna om källkritik när det gäller webben och Wikipedia smäller inte högt. Det är glädjande att källkritiken i skolan fått en stark ställning, men det vore bra om fokus inte enbart låg på webben, med tanke på hur mycket tvivelaktig litteratur det finns.

På den avslutande frågan om vad som varit bäst respektive sämst svarar gruppen att det är bra att det nu finns en struktur för samarbete, det finns ett gemensamt tänk och en ny beredskap. Det är bra att böcker blivit exponerade i de olika miljöerna. Sämst har varit brist på resurser som

tex gjort att man inte hunnit delta i utbildningen eller överhuvudtaget lägga så mycket tid på projektet. Känslan från fritidsgårdens sida är att man trots allt inte nåt fram till ungdomarna riktigt. En frågeställning handlar om att initiativtagare till projektet och "ägare" är regionbiblioteket. De andra aktörerna har inte initiativet på samma sätt. En stark signal centralt från alla förvaltningar och en gemensam ansökan om medel hade kunnat vara en hjälp. Men – apropå direktiv uppifrån - det är ändå viktigt att personalen på golvet känner sig motiverad och identifierar sig med verksamheten, annars blir det ändå inget resultat menar gruppen.

Bilaga 6

Intervju med regionala nivån

Deltagare: Sylvia Blomberg, utvecklingsledare och tf regionbibliotekarie under projektets andra år, och Linda Berg Ottoson, projektledare för Läs, bro'!

Samverkan

Tanken var bred samverkan ”där killarna är på fritiden” men det har blivit mest samverkan mellan folkbibliotek och fritidsgårdar. Ett studieförbund har varit väldigt aktivt i en kommun. I den övergripande referensgruppen har dock förningarna varit med och där har nätverk skapats. Meningen var att bjuda in brett, göra det möjligt för alla kommuner att vara med, kanske inte att alla verkligen skulle vara med. Nio anmälde sig men det uppstod problem med personal i flera av dem. Personalsituationen är ofta skör. ”Det är en vardag man lever med men som det saknas framförhållning och planering för.”

Planering på chefsnivåer

”Man är inte alltid så bra på att planera för de projekt man anmäler sig till.” ”Från början har det varit en chef som sagt ja, men sen har det varit upp till personalen”. Detaljplaneringen har varit dålig. Det har varit tydligt i projektet att det här måste förankras på chefsnivå, men det har inte gjorts. Man kan säga att det är en gammal tradition inom fritidssektorn att inte detaljplanera. Man säger ja, mera i princip, och räknar med att det ska rymmas inom verksam-

heten utan större mankemang. Kanske för att verksamheten överhuvudtaget inte är så detaljplanerad. Kanske borde projektledningen (regionbiblioteket) ha samlat ihop cheferna och haft kontinuerliga genomgångar. Man använder i stället de som ska vara aktiva i projektet som skickebud till cheferna. På det viset har redan projektledningen betonat fel nivåer kan man säga.

”Det är på en 'doernivå' väldigt högt upp. Man pratar inte så mycket om tid för reflektion, analys, utvärdering eller resursfördelning.” Många chefer kommer från doermiljön. När det i Läs, bro'! projektet verkligen funnits planering på sikt, till exempel beredskap för personalbyte, eller bra genomförande kan man märka en medveten chef i bakgrunden.

Eftersom synen på läsning, både bland ungdomar och oftast bland fritidsgårdspersonal är att det är en skolangelägenhet, behövs starkt stöd från ledningen för att etablera verksamheten i personalgruppen. För bibliotekarier är det naturligtvis kärnverksamhet.

Utbildning

I projektet var utbildning ett viktigt område som skulle skapa gemensam plattform för de olika yrkeskategorierna. När det gäller deltagande i utbildningen var den dålig när det gällde fritidsledare. I praktiken har det ofta inte varit möjligt att delta, bland annat för att både fritidsledare och

bibliotekarier går på scheman som i så fall måste synkroniseras. Särskilt tydligt blev det när det gällde seminariet om boksamtal. Fritidspersonalen, som i praktiken var i första linjen i mötet mellan ungdomar och litteratur, hade i stor utsträckning inte möjlighet att vara med pga svårighet att få ersättare.

Bibliotekssektorn dominerar projektet

Hela projektet präglas av att det är bibliotekssidan som är drivande, vilket projektledaren upplever som olyckligt. Biblioteken har sin bibliotekslag mfl. gemensamma dokument, men på fritidssidan finns inget sånt samlande. Fritidssidan och studieförbunden har inte varit aktiva när det gäller att utforma utbildningen, vilket kanske hade behövts. Det är biblioteksområdet som inplanterar sitt synsätt och sina modeller. Vad är en läsfrämjares roll om den är fritidsledare? Man måste kanske vara öppnare. Aidan Chambers mall (som alla bibliotekarier känner till?) kanske inte gäller för dem. De som är starka och har en egen agenda, som flera av fritidsledarna i projektet, har ändå agerat efter eget huvud. När samarbetet funkar med bibliotekspersonalen har det blivit väldigt bra. Fritidsledarna har visat sig vara de verkliga presumtiva läsfrämjarna eftersom de känner ungdomarna. Men det finns inte med i deras bild av vad de vanligtvis ska göra.

Hur kan man driva läsfrämjandeprojekt på övergripande nivåer?

Det finns en bred diskussion i samhället om att läsandet är viktigt som nu gör att det finns en beredskap hos kommunerna. Men den regionala nivån kan bara komma med inspirerande förslag. Initiativet borde vara gemensamt för att få genomslagskraft, men det är biblioteken i kommunerna som drivit på. I ett drömscenario skulle initiativet ha kommit från alla tre organisationerna: folkbildning, fritid och folkbibliotek. Att man tillsammans känner att man vill göra nåt ihop.

Det handlar om chefsnivån men det är också en kommunövergripande fråga. Vad ska vi stoppa i våra barns ryggsäckar? Fritidsverksamheten har ingen lag som driver på som biblioteken har, hur påverkar man den? Folkhälsostateger är viktiga personer. Det rör sig på många nivåer förskola, öppen förskola mm. En sån person kan föra ut frågan i kommunerna.

Studieförbunden har ofta sagt att de inte jobbar med ungdomar, och deras sätt att jobba med reglerade grupper är ett problem. De bevakar varandra i stället för att samarbeta. När man gjorde kartläggningen och alla samlades, vaktade studieförbunden på varandra. Det var jättesvårt att få till en öppenhet. I litteraturpropositionen sas det att studieförbunden skulle använda 30 miljoner till läsfrämjande och det kanske görs, men ute i regionerna kan man inte märka

att de vill samverka. Frågan är hur man kan få med dem på tåget. Ett positivt exempel finns dock där ett studieförbund varit väldigt aktivt. Samtidigt blev det en krock för dem med killars läsning och deras prioritering av tjejer i verksamheten. Men de har verkligen jobbat med att anknyta litteraturen till killarnas stora intresse för musiken. De har också skapat minibibliotek i studieförbundets lokaler. Förr eller senare kanske det lossnar.

Har projektorganisationen fungerat som det var tänkt.

De lokala arbetsgrupperna har fungerat. Sen har det funnits en referensgrupp med alla olika tilltänkta aktörer: fritid, studieförbund, bibliotek. Den har också fungerat. Alla har inte kommit varje gång men det har varit intressant att få inspel från fritidsledare som tex aldrig har läst. Även från studieförbunden.

Projektet tappar mark efter en gedigen början?

De intressanta saker som kommer fram i förundersökningen följs inte upp, tex att killarna menar att vad kändisar säger bryr man sig inte om, viktigare med kompisar och föräldrar.

Hade man kunnat dela ut tydligare uppdrag till kommunerna? Hade resultatet då kunnat bli mera av ett svar på förundersökningens hypoteser. Hur väl förankrad var den gedigna förundersökningen? Frågan Varför ska vi göra det här borde ha ställts flera gånger.

Samverkan har man fått till och böcker har kommit ut i killarnas fritidsmiljöer, men sen inte så mycket mer. Det projektledaren har saknat är att initiativet inte varit gemensamt utan det har kommit från bibliotek. Hon har fått ragga folk upplever hon. Representanter från alla områden borde ha varit med från början när ansökan till Kulturrådet gjordes.

Bibliotekssektorn har en tendens att alltid engagera folk från sin egen sfär men det behöver komma in andra perspektiv. "När man söker projektpengar är det klart i våra huven vad det handlar om och vi söker folk som har samma världsbild. Vi vill inte gärna släppa på kontrollen." Frågan om alla har samma uppdrag att samverka har uppstått flera gånger i intervjuerna.

Läsfrämjande för killar

Inriktningen mot killar har upplevts som problematiskt bland de intervjuade. Kanske motarbetar man sig själv om man formulerar ett projekt som har svårt att klara sig i vardagen som den ser ut. Man kanske kunde ha jobbat med killars läsning mera "under cover" så att det inte kolliderade med andra prioriteringar. Man har svårt att släppa perspektivet att nå ut till alla. Är det ändå skolans sak att komma åt pojkar läsning eftersom det skaver både hos folkbibliotek och på fritidsgårdar att exkludera?

Att killar har svårt med läsningen är ett stort problem och det är verkligen ganska stor okunskap om det, hos fritids-

gårdspersonal inte minst. Men verksamheten är väldigt efterfrågestyrd. Därför måste personalen motiveras på nåt sätt för att vilja driva projekt även utan efterfrågan. Det där med lusten är svårgripbart. Frivillighet är inte alltid vägen till lust, apropå Karin Wahléns föreläsning om arbetet med kultur i Östersunds FK. Till idrotten kommer du ju till exempel inte för att få göra som du vill. Men på fritidsgården kan man göra som man vill, där är det en helt annan kultur. Det är mycket prat om förebilder och i förundersökningen betonas kompisar och föräldrar (inte kändisar). Men i projektet har det visat sig att fritidsledarna kan vara viktiga förebilder. Det är en parallell till idrotten där idrottsledarna är förebilder för läsförbättring. Men idrottstränarna har inte samma svårighet som fritidsledarna med auktoritet. Om de säger att du ska läsa så gör du det.

På fritiden...

Skolan har verkligen ryckt upp sig när det gäller läsförbättring. Skolan har den tunga ryggsäcken; att lära barnen, men det behöver inte vi. Borde vi ha samarbetat med skolan i projektet?

Skulle ni göra nåt annorlunda om ni fick göra om från början. Förankring, förankring förankring (på ledningsnivåer). Inte gå för mycket på doerperspektivet, utan ställa frågan varför! Cheferna säger ja, och thats it vad dem anbelangar. Men det räcker inte. Finns det sen ingen kommunikation mellan cheferna så blir det stuprör. Det blir avhängigt av person,

inte funktion. Ändå är det viktigt att det är rätt personer som jobbar med ungdomar. Det krävs en enorm respekt och intresse och det är ganska subtilt att nå fram på rätt sätt.

Marknadsföring?

I verkligheten har den bestått av tjat, affischer, lite facebook, mun till mun. Det är svårt att få folk att skriva på facebook.

Åldersgruppen

Ålder 11-18 som projektet först vände sig till är ett enormt spann. Det är alldeles för stort. 13-18 har varit rimligare, men 18 är också väldigt högt. 13-16 hade kanske varit realistiskt. Det som är bra med att gå neråt är att man når fritidsklubben och de är lättare att nå. Men det breda spannet beror nog på att man vill rymma in alla samtalspartners. Studieförbunden jobbar från 13 år och uppåt.

Saknades i målsättningen?

Två saker som utvärderaren saknade var att jobba med miljöer och att uppmärksamma att en del som inte läser kanske har läs- och skrivsvårigheter. Biblioteken har det ändå inskrivet i sitt uppdrag (språkstimulans). Kartläggningen visar att det inte bara är de som har läs- och skrivsvårigheter som inte läser. Projektet var ändå ganska tydligt i sitt spår.

Angående miljön

...det som kommenterades på ett ställe, att biblioteket var så tråkigt att man inte ville gå dit. Det fanns ingenting som gjorde att man kände sig hemma. Alingsås var ett ställe där det var bra för ungdomar. Inget märkvärdigt; svarta gardiner och avskilt. Man behöver få ligga bara i en soffa och då blir bibliotekspersonalen så fruktansvärt provocerad. Det ska vara avskilt men ändå med. Högläsningen i Karlskoga skedde ju mitt i fritidsgården. Apropå Baronbackarna; det är svårt att få syn på hur positivt det ändå var att det fanns böcker i miljön och viss verksamhet. Det påverkar på låg-intensivt sätt. Det blev tydligt att det hade satt spår när de sedan kom igång och gjorde bokcirklar. Tänka långsiktigt är viktigt!

Bästa med projektet och sämsta.

Det finns många positiva grejer. Alla möten och nya samarbetspartners. Det har blivit mer självklart att tänka utåt mot andra samarbetspartners när det gäller läsfrämjande. "Vi hade samarbeten tidigare men det var inte lika självklart."

Vad har projektet förändrat

Jag skulle tänka om. Jag hade valt att jobba med två modellkommuner och smalat in projektet. En framgångsfaktor är när de inblandade (cheferna) kan berätta för andra vad de håller på med. Vi har inte jobbat så aktivt med cheferna i detta projektet. Det hade blivit tydligare i modellkommuner. Man kunde ha börjat med kommuner där det finns

ett intresse. Inte sprida ut sig så mycket. Då hade kanske skolan kunnat vara med. Skolan är ju väldigt engagerad. Hur kan vi komplettera varandra?

Intervju med Peter Alsbjer, regionbibliotekarie Örebro län, projektledare i början och slutet av Läs, bro'!

Slutresultatet av Läs, bro'! blev betydligt blygsammare än det som formulerades i planeringen, vad berodde det på?

Projektet siktade väldigt högt, enligt Peter A. Alla kommuner skulle vara med, det skulle vara gemensamma fortbildningsinsatser, gemensamma läsambassadörer med mera. Regionbibliotekets tanke från början var att resultaten från förundersökningen, vad gällde till exempel förebilder, skulle genomsyra projektet i högre grad än det kom att göra. Alla som var med i den övergripande regionala referensgruppen var inledningsvis med på tåget (studieförbund, fritidsförvaltning folkbibliotek, föreningar) men sedan tappades mycket av innehållet bort på vägen.

Från andra projekt har regionbiblioteket erfarenheter av att anpassa metoder succesivt allteftersom projekten fortlöper. Men i Läs, bro'! var inte flexibiliteten lika stor. "Det var välformulerat från början och därmed blev det." (Det kan också ha varit en bidragande orsak att Peter A. - som formulerade projektet var tjänstledig från och med andra projektåret.)

Peter A menar regionbiblioteket har kunskap om hur viktigt det är att från början skapa en ordentlig grund att stå på i denna typ av samarbetsprojekt. "Man måste börja med att bygga relationer och tillsammans börja formulera projektet. Men det är tidsödande och förmodligen ingenting man får projektpengar för." Han tror inte att man skulle ha fått medel till exempel från Kulturrådet om man formulerat projektet utifrån de erfarenheter man faktiskt hade. "Hade man sökt pengar för ett relationsbyggarprojekt förklätt till ett läsförbättringsprojekt hade man förmodligen inte fått det". Han menar att om man kunnat arbeta med grundläggande relationsarbete från början hade det antagligen gått att fullfölja projektet mer i enlighet med den ursprungliga planeringen.

Ytterligare ett exempel på avsaknad av ordentligt grundarbete är att en riskanalys för Läs, bro'! inte gjordes. "Vi kanske inte har bjudit in dem (studieförbund, fritidsgårdar, föreningar) i processen. Alla borde ha varit med och skrivit projektplan. Men det är ju väldigt skönt när någon annan gör det också och står för tankandet. Man är inte delaktig på riktigt. Vi borde ha haft en referensgrupp innan och låtit den göra en riskanalys." Nu skapades referensgruppen när man fått medel. "Men det är ju ingen mening att kalla ihop en referensgrupp innan man fått projektpengar."

Kommentar till att chefsnivån inte verkar ha engagerat sig så starkt. Det märktes bland annat på fritidsledarnas ganska dåliga deltagande i utbildningen.

Peter A menar att problemet hade kunnat åtgärdas om det tagits upp i förstudiens referensgrupp. Men det var också föreningsfolk som var inbjudna och de arbetar på dagarna, alltså planerades utbildning på kvällarna. Man kunde ha förväntat sig av övriga, som sagt att de skulle delta, att de hade ordnat det på något sätt.

Angående chefernas roll: "Det är påfallande att biblioteken är medarbetarstyrda. Man går efter det man tycker är viktigt, på ett individuellt plan. Fritidsgårdarna är förmodligen också medarbetarstyrda. Men medarbetarna har kanske inga tydliga visioner om fritidsgårdens roll i samhället, eller det större uppdraget. Fritidsledarna tillhör kanske också den förlorade läsgenerationen"

Det finns en längre historia när det gäller samarbete mellan fritidsgårdar och bibliotek i Örebro, till exempel på 52:an och Tegelbruket. "Ett av målen i Örebro kommun var att öka samarbetet mellan fritidsgårdar och folkbibliotek för att kunna använda resursen på ett bättre sätt. Då krävs det att ansvariga sätter sig ner och pratar igenom vad det kan få för effekter." Peter A betonar att det måste vara på lika villkor. "På 52:an handlade det mera om att biblioteket flyttade in på fritidsgården." Men om två verksamheter ska samverka på en rad områden måste det skrivas in i mål och planer

och det måste finnas personal som är engagerade. Peter A. betonar att det är viktigt att jobba långsiktigt och skapa förtroende – i det här fallet för bibliotekspersonalen. ”Det är viktigt att jobba i ungdomarnas miljö på fritiden, och vara en trygg vuxen som kan skapa berättelser och vara läs- och litteraturfrämjare, menar han.” Då måste man kunna se över kanten och se bibliotekets roll i lokalsamhället. Det har sagts att det är fel att till exempel låta bibliotekspersonal koka kaffe. Men det kanske krävs att man gör såna saker ibland för att det behövs i ett större perspektiv.

Att jobba med killar var problematiskt visade det sig. ”Men killar har problem med läsning. Eftersom den problematiken är ganska okänd, borde biblioteken kanske vara mera proaktiva när det gäller att informera om läsning.”

Högläsning. ”Man ska inte tro att alla 13-åringar är jätteklaxiga. Det kräver lite mod av killarna att säga att det är mysigt (som Malik och Musab gjorde i intervjun).” Nu visar det sig att även flickor har problem med läsningen. Därför borde vi kanske ändra målgruppen framöver.”

Angående förebilder: ”Det är viktigt att visa på förebilder. Det är en poäng att ha böcker på fritidsgårdarna men om det är det samma böcker som stått i tio år då är det kontra-produktivt. Det måste finnas folk som jobbar med dem och det måste också finnas läsande personer som förebilder.”

Bilaga 7

Fritidsgårdarnas uppdrag Örebro kommun

1. Grundläggande värdegrund och perspektiv

Grundperspektiv

Fritidsgårdarnas arbete ska utgå från ett hälsofrämjande perspektiv. Arbetet ska inriktas på att stärka och utveckla ungdomars frisk- och skyddsfaktorer istället för att inrikta sig på riskbeteenden eller risksituationer. Fritidsgårdens verksamhet ska forma ett arbete tillsammans med ungdomar som ökar deras känsla av livssammanhang (KASAM) som leder till upplevelse av begriplighet, hanterbarhet och mening.

Avgörande för ungdomars känsla av sammanhang är att de ges redskap att klara av stressituationer vilket påverkas av i vilken utsträckning tillvaron upplevs som hanterlig. Ett främjandeperspektiv är en grundläggande förutsättning för att goda förutsättningar ska ges till att ungdomar ska kunna möta olika påfrestningar utan att bli ett offer för omständigheter.

I huvudsak ska utgångspunkten i fritidsgårdarnas arbete vara "det friska" och utvecklingsbara hos ungdomar.

Vad karaktäriserar ett hälsofrämjande perspektiv?

- ◆ en god social kapacitet formas hos ungdomarna
- ◆ ett positivt självförtroende formas genom att ungdomar görs medvetna om sina egna förmågor att hantera olika livssituationer
- ◆ personalen på fritidsgården arbetar aktivt med att få ungdomar att känna sig som självständiga individer för att kunna möta världen på sina egna villkor
- ◆ känslan av frihet
- ◆ aktiviteterna innebär ett lärande för deltagarna
- ◆ kamratskap främjas genom goda relationer till andra ungdomar och vuxna
- ◆ organiserade fritids- och kulturaktiviteter främjas
- ◆ ett demokratiskt synsätt med en reell möjlighet att påverka genom delaktighet och inflytande genomsyrar vardagslivet på fritidsgården
- ◆ delade värderingar och klara regler
- ◆ en miljö där man lär sig hjälpa andra vilket ger ungdomar möjlighet att utveckla känslan av egenvärde, självtillit och självständighet.

2. Samverkan med andra aktörer

Det finns olika aktörer/verksamheter som arbetar med ungdomar där var och en har olika kompetens, perspektiv, uppdrag och arbetssätt. Exempelvis kan det vara skolan, föräldrar, föreningsliv, kyrkor, fastighetsägare, fritidsgården, socialtjänsten och polisen. Det är angeläget att fritidsgårdens arbete har en självständig roll utifrån ett främjandeperspektiv.

Fritidsgårdarnas perspektiv ska utgå ifrån en folkrörelsetradition snarare än en myndighetstradition. Centrala komponenter i verksamheten är bildning och frihet

I fritidsgårdarnas uppdrag ska det ingå att finnas med i olika former av samarbete och nätverk runt ungdomarna i ett visst område. Fritidsgårdarna förväntas att skapa och delta i olika samverkansgrupper efter lokala förutsättningar. Det är angeläget med gemensamma mål, trots olika uppdrag. Utifrån folkrörelseperspektivet ingår att stimulera ungdomars engagemang i föreningslivet eller att bilda egna föreningar. En god samverkan karaktäriseras av att alla inblandade har god kännedom om de olika verksamheternas yrkeskunskunnande, kultur och uppdrag. En god samverkan bygger på att olikheten mellan olika parter ses som en tillgång.

3. Fritidsgårdarna, ungdomskultur och områdesutveckling

Varje bostadsområde ska ha rätt till öppna och omsorgsfullt utformade mötesplatser. Fritidsgårdarna ska befrämja ett mera gränsöverskridande mål där ungdomars personliga växande utgör en central förutsättning för att skapa goda utvecklingsmiljöer i ett område. Kultur och fritidsaktiviteter är en hälsofrämjande kraft där ungdomar genom fritidsgårdar stärks genom aktivt deltagande och skapande.

Fritidsgården ska vara en aktiv kraft i områdesutvecklingen. Fritidsgården ska bli en mötesplats för närområdet och stimulera till aktivt samhällsengagemang.

Här ska en samverkan mellan fritidsgårdar, kulturskola, studieförbund, föreningsliv ske.

Fritidsgårdarna har ett särskilt uppdrag att arbeta förebyggande med tjejer och killar för att bryta stereotypa könsmonster så att självkänsla och egenvärde stärks och sexuella trakasserier motverkas.

Kultur och medborgarnämnden

